

Jaarverslag 2022

Samen zorgen voor **natuur,**
landschap en erfgoed

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

Samen zorgen voor **natuur,** **landschap en erfgoed**

Brabants Landschap zet zich in voor natuur, landschap en erfgoed in de provincie Noord-Brabant. Dat doen we al ruim 90 jaar. De oorsprong van onze organisatie ligt in een grote betrokkenheid van particulieren bij het Brabantse landschap en bij hun zorg voor de natuur. Die basis staat nog steeds als een huis. Ruim 30.000 donateurs steunen Brabants Landschap als ‘beschermers’. In al onze activiteiten staat een sterke verbinding met de Brabantse samenleving voorop: we boeken resultaten samen met duizenden vrijwilligers en in allerlei netwerken en samenwerkingsverbanden.

Brabants Landschap behoudt en beschermt natuur in de bijna 19.000 hectare natuurterreinen die wij in eigendom en beheer hebben. Daarnaast versterken we de natuur door nieuwe gebieden aan te kopen en in te richten. Om mensen te laten genieten van typisch Brabantse natuur en het draagvlak te vergroten organiseert Brabants Landschap allerlei activiteiten. Zo ontvangen alle beschermers ieder kwartaal een natuurtijdschrift, is de website voorzien van een interactieve kaart met wandelroutes en gebiedsinformatie en organiseren we tal van excursies in onze gebieden en over onze landgoederen.

Met ons Coördinatiepunt Landschapsbeheer informeert en adviseert Brabants Landschap particulieren, boeren en bewoners in het buitengebied over de aanleg en het beheer van landschapselementen zoals houtwallen, erfplantingen, natuurvriendelijke oevers en poelen. Daarnaast ondersteunen we hen met diverse

regelingen die de provincie en waterschappen beschikbaar stellen. En we coördineren en ondersteunen het vrijwillig landschapsbeheer en het vrijwillig soortenbeheer van uilen, weide- en akkervogels.

Ons derde speerpunt is het behoud van bijzonder gebouwd erfgoed. Wij hebben 490 opstallen in eigendom, waaronder 95 monumenten en 39 landgoederen. Bijzondere gebouwen, die het verhaal van de geschiedenis en het landschap vertellen. Dit erfgoed geven we door aan de volgende generaties, door restauraties en zorgvuldig onderhoud uit te voeren. We geven deze gebouwen passende functies en stellen ze waar mogelijk open voor bezoekers.

Brabants Landschap werkt met veel organisaties en fondsen samen. Eén daarvan de Nationale Postcode Loterij. Met behulp van de bijdrage van deze loterij, andere fondsen en particuliere donateurs is het voor Brabants Landschap mogelijk projecten uit te voeren, die anders niet gerealiseerd zouden kunnen worden.

Ook in de andere provincies zijn provinciale organisaties voor natuur- en landschapsbeheer actief. Deze, in totaal 19, organisaties werken samen binnen LandschappenNL. Samen hebben ze ruim 114.000 hectare natuurterrein in eigendom en beheer, ondersteunen ze meer dan 79.000 vrijwilligers, onderhouden ze meer dan 800 monumenten en hebben ze een achterban van 300.000 donateurs.

Inhoud

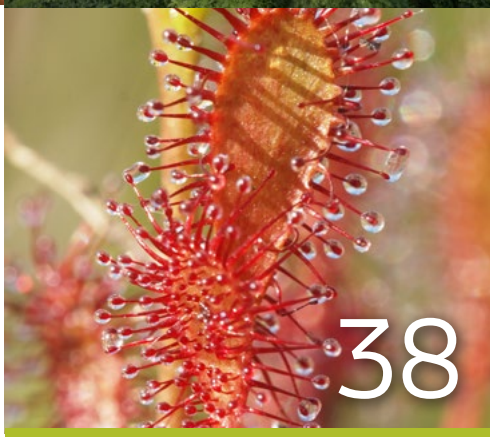
Inleiding
Natuur
Erfgoed
Landschapsbeheer
Communicatie

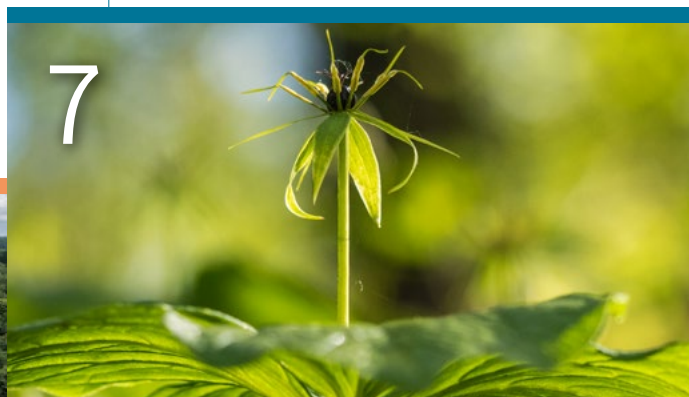
4

5

38

7

Bestuur
Organisatieontwikkeling
Personeel
Fondsenwerving
Beheercommissie
Integriteitsbeleid
Financiële paragraaf
Risicoparagraaf
Toekomstparagraaf

volgende pagina

Ook geïnteresseerd in ons

Financieel jaarverslag en de bijlages?

Missie

Brabants Landschap

Zorgt voor natuur in Brabant

... door het aankopen, uitbreiden, beschermen, beheren, herstellen en verbinden van natuurgebieden.

Zorgt voor waardevolle en natuurrijke landschappen in Brabant

... door het ondersteunen en adviseren van vrijwilligers en grondeigenaren.

Zorgt voor erfgoed in Brabant

... door het beheren van landgoederen en de restauratie en het duurzaam gebruik van gebouwd erfgoed.

Laat mensen genieten van natuur, landschap en erfgoed

... door het openstellen van gebieden en gebouwen voor recreatie en beleving, en door mensen als vrijwilliger te betrekken bij ons werk.

Dit doen wij vanuit de overtuiging dat de natuur een belangrijke waarde in zichzelf vertegenwoordigt waarvoor we als mensen verantwoordelijkheid dragen. Én vanuit het besef dat natuur, het landschap en ons erfgoed van grote waarde zijn voor het welzijn van mensen en onderdeel zijn van onze identiteit.

Wij doen dit niet alleen! Integendeel, we zijn geworteld in Brabant en samen met onze beschermers, vrijwilligers en partners zorgen we voor de natuur en geven we het landschap en ons erfgoed door aan de komende generaties.

Voorwoord

Graag bied ik mede namens het bestuur en directie bij deze het jaarverslag 2022 aan. 2022 was door meerdere omstandigheden een bijzonder en soms akelig jaar. We hadden aanvankelijk nog volop te maken met de coronapandemie die voor velen een grote impact had op de gezondheid, het welbevinden, werkomstandigheden en vooruitzichten op de toekomst. Toen we hoopten hier een beetje doorheen te zijn, brak de oorlog in Oekraïne uit. Een brute inval door Rusland met heel veel slachtoffers, een ongelooflijke inbreuk op de levens van velen en een grote vluchtelingenstroom tot gevolg. Een oorlog die voor de betreffende mensen het leven volledig op zijn kop zet. Nooit meer oorlog in Europa bleek toch niet waar te zijn en dit zette de internationale ver-

houdingen op scherp. Wat op langere termijn de gevolgen zullen zijn, ook voor ons en de rest van Europa en de wereld, is nog niet te overzien. Dit heeft ook weer grote impact op de transities die moeten plaatsvinden vanwege klimaatverandering, door de opwarming van de aarde en mede daardoor de teloorgang van biodiversiteit.

Dit brengt ons op de vraagstukken van dit moment: klimaat, opwarming van de aarde, droogte en overstromingen en voor Nederland daar bovenop ook nog vraagstukken als stikstof, kwaliteit van het oppervlaktewater, dalende grondwaterstanden en het verloren gaan van de kwaliteit aan landschap door grote druk vanuit verstedelijking en infrastructuur.

In deze veranderende wereld met zijn gigantische opgaven moet ook Brabants Landschap haar rol spelen en haar weg vinden. Dit doen we door samen met vele partners en met begrip voor elkaars belangen, maar niet aflatend, de doelen waar we voor staan na te streven. Als alle partijen door-drongen zijn van deze problemen, bereid zijn te onderkennen dat ontsnappen of uitstel geen optie is en te zoeken naar oplossingen, moeten we hier verder in kunnen komen.

Veel Brabanders genieten ondertussen gelukkig elke dag van de schoonheid van het landschap en de rust van de natuur en bewonderen ons erfgoed. Brabants landschap en al haar medewerkers werken elke dag aan beheer, verbetering en ontwikkeling van bestaande en nieuwe natuurgebieden, onderhoud van onze cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en ondersteuning van de vele vrijwilligers en particuliere initiatiefnemers die natuur willen ontwikkelen. Ook worden onze begunstigers en bezoekers voorzien van de nodige informatie. Landschap, natuur en erfgoed zijn onze primaire taken en we hebben daar ook dit jaar weer veel in bereikt.

We hebben het meerjarenbeleidsplan vastgesteld zodat we helder hebben waar we naar streven; daarbij is de financiële situatie op orde en is de organisatie, vanwege de enorme opgave waarvoor we staan, uitgebreid en verstevigd.

Een mooi moment voor mij om na acht jaar voorzitterschap, waarvan een jaar als vice-voorzitter en zeven jaar als voorzitter, het stokje te gaan overdragen.

Ik ben blij en trots deze rol te hebben mogen vervullen en stop nu in het vertrouwen dat er een mooie toekomst voor Brabants Landschap is weggelegd, waarbij we blijvend kunnen genieten van alles wat is gerealiseerd.

Joseph Vos,
Voorzitter Brabants Landschap

1

Resultaten

Inleiding

We bouwen het natuurnetwerk verder uit en werken met grote projecten aan natuurherstel

Natuur, landbouw, water, klimaat, landschap ... In geen jaren stonden deze onderwerpen zo hoog op de agenda als op dit moment. De urgentie voor verandering wordt breed gevoeld. Daar heeft de vierde extreem droge zomer in vijf jaar sterk aan bijgedragen. En ook het uitblijven van een landelijke aanpak om het stikstofvraagstuk op te lossen, maakt de problemen voor de natuur en de maatschappij alleen maar indringender.

Brabants Landschap is op uiteenlopende manieren betrokken bij deze grote vraagstukken. Aan de ene kant voeren we intensief overleg met provincie, waterschappen, landbouw- en natuurorganisaties over de fundamentele aanpak die nodig is. En daarin merken we dat het besef dat het anders moet en kan in Brabant sterk aanwezig is. Of het nu gaat om een betere balans tussen landbouw en natuur, of over het herstellen van de grondwaterstanden, samen met andere partijen zien we legio kansen.

Zodra het Rijk met de mogelijkheden en middelen komt om aan de slag te gaan, zijn we er klaar voor om de bal op te pakken.

Maar het grootste deel van onze tijd en energie steken we in het werk buiten! We bouwen het natuurnetwerk verder uit en werken met grote projecten aan natuurherstel. Met talloze vrijwilligers maken we het landschap mooier. Bijzondere monumenten restaureren we en maken we toegankelijk. Samen met boeren versterken we het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Met waterschappen laten we beken weer meanderen en houden we het water vast.

Het mooie is dat we zodoende laten zien dat het ook echt anders kán. En dat geeft veel inspiratie om verder te gaan en de grote, weerbarstige vraagstukken van nu stap voor stap aan te pakken.

In het eerste deel van dit jaarverslag laten we concrete resultaten van 2022 de revue passer. Resultaten die we echt samen met onze partners, met vele vrijwilligers en met steun van onze beschermers hebben bereikt en waar we samen trots op mogen zijn.

In het tweede deel kunt u lezen over de ontwikkelingen bij Brabants Landschap zelf. In 2022 bestond onze organisatie 90 jaar. Een bijzonder moment waar we op verschillende manieren bij stilgestaan hebben, door te delen wat we in die 90 jaar hebben bereikt en door vooruit te kijken naar de toekomst. We zien veel kansen om Brabant mooier te maken. Het Meerjarenbeleidsplan dat we hebben gemaakt geeft daarvoor de richting aan.

Natuur

Aankopen en eigendommen

Het Natuurnetwerk Brabant (NNB) verbindt natuurgebieden met elkaar door tussenliggende landbouwgronden in te richten als natuur. Om verdere invulling te geven aan dit netwerk kopen we jaarlijks grond aan in en rond onze gebieden. Helaas was er door de nog altijd stijgende grondprijzen minder aanbod dan voorgaande jaren. Ook zijn enkele projecten doorgeschoven naar 2023. In 2022 konden we in totaal 38 hectare aankopen en veiligstellen voor de natuur.

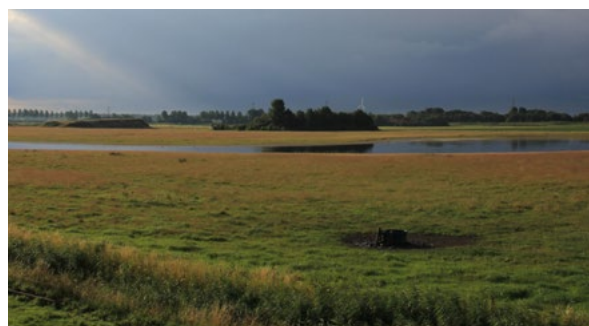

Met de aankopen in 2022 komt ons totale eigendom op 18.884 hectare!

De Mortelen en Scheeken vormen samen het grootste landschapsreservaat van Brabant. Hier kochten we 8 hectare aan.

Het Helvoirts Broek is van strategisch belang als verbindende schakel tussen De Brand en de Kampina. Hier konden we 15 hectare verwerven.

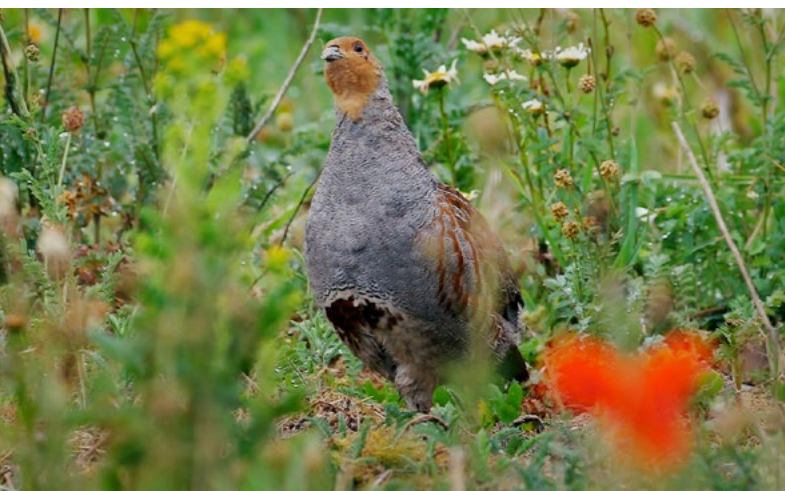

In de Hogerwaardpolder, een belangrijk gebied voor onder meer steltlopers, kochten we 6 hectare aan.

Natuurbeheer

Beheerplanning

Bij ons terreinbeheer streven we naar een hoge rijkdom aan planten en dieren. Om de biodiversiteit van onze terreinen te versterken, voeren we gericht beheer uit. Daarbij houden we de kwaliteitscyclus 'Plan-Do-Check-Act' aan. We maken beheervisies, beheerplannen en werkplannen (Plan). Deze plannen voeren we uit (Do), waarna we het beheer evalueren (Check) en waar nodig aanpassen (Act). De beheerplannen worden vastgesteld door de beheercommissie. Deze plannen evalueren en actualiseren we elke tien jaar aan de hand van monitoringsgegevens, veldbezoeken en input van onze beheerders. Bij veranderende omstandigheden of nieuwe kennis en inzichten passen we ons beheer tussentijds aan. In 2022 werd voor het beheer van natuurakkers een nieuwe akkervisie opgesteld. Deze nieuwe visie beschrijft drie typen natuurakkers en geeft richting aan de beheerkeuzes.

Audit Certificering SNL

Brabants Landschap is gecertificeerd in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). Deze certificering geeft aan dat de kwaliteit van het natuurbeheer voldoende geborgd is bij een beheerder. Eens per drie jaar voert de Stichting Certificering SNL een audit uit om te toetsen of een certificaathouder nog steeds voldoet aan alle eisen. Zo niet, dan kan beslist worden om het certificaat en de subsidie vanuit SNL in te trekken. Brabants Landschap heeft het certificaat op basis van de audit van september 2022 weer behouden voor de komende drie jaar.

Beheercommissie

De beheercommissie bestaat uit onafhankelijke deskundigen, bestuursleden en medewerkers, die deskundig zijn op het gebied van bodem, water, landschapshistorie en natuurbeheer. Zij kijken vanuit hun expertise mee naar onze beheerplannen en grotere inrichtingsprojecten. In 2022 kwam de Beheercommissie vijf keer bijeen. Hierbij werden de beheerplannen voor Landgoed Nemerlaer, de Rovertse Heide en Zoomland en Zurenhoek vastgesteld. Ook bespraken we het projectvoorstel voor de broedeilanden in het Markiezaatsmeer met de commissie.

Monitoring

Monitoring van de natuurkwaliteit in onze gebieden vormt een vast onderdeel van de beheerplanning. Deze monitoring wordt grotendeels uitbesteed aan externe bureaus. In het kader van de SNL worden onze natuurgebieden om de zes jaar geïnventarieerd op het voorkomen van broedvogels, dagvlinders, vaatplanten, libellen en sprinkhanen.

In 2022 zijn deze inventarisaties onder andere uitgevoerd voor het Dommeldal, Landgoed Heeswijk, de Mortelen en de Scheeken, het Pompveld, de Groesplaat en de Regte Heide en het Riels Laag. De rapportages melden mooie waarnemingen zoals de eerste zompsprinkhanen en vermoedelijk drie territoria van de wespendif in de Mortelen, broedgevallen van de lepelaar en bruine kiekendif in het Pompveld en groeiplaatsen van draadgentiaan en stippelvaren op de Regte Heide. Helaas zijn in onze terreinen ook vaak groeiplaatsen aanwezig van invasieve exoten zoals watercrassula en reuzenbalsemien.

Naast de SNL-monitoring voeren ook vrijwillige tellers en werkgroepen veel inventarisaties uit in onze gebieden. Zo voerde de vogelwerkgroep van IVN in Oisterwijk in 2022 een broedvogelinventarisatie uit op Landgoed Nemerlaer. Ook zijn verschillende graslanden in De Brand voor het derde jaar op rij geïnventarieerd op vaatplanten. Op de Regte Heide en omgeving is in 2022 een meerjarig onderzoek gestart naar het voorkomen van de boomarter.

Natuurprojecten

Herstel Vloeiweide

De Vloeiweide bij Rijsbergen was van oudsher ingericht om water zo snel mogelijk af te voeren. Hierdoor raakte het gebied deels verdroogd, met nadelige gevolgen voor zeldzame planten en dieren.

Waterschap Brabantse Delta en Brabants Landschap herstelden samen de natuur en waterhuishouding in de Vloeiweide. Hierbij werd de Bijloop – de beek die door het gebied loopt – flink aangepakt: de stuw Hellegat is opengezet, er werden zand en takkenbossen in de beek geplaatst en de meanderende vorm van de beek is teruggebracht. Ook werd de bodem van de beek omhoog gebracht en werden de oevers verflauwd. Door deze maatregelen creëren we verschillende stroomvariëaties waardoor er meer zuurstof in het water komt. Daarnaast komt het grondwater omhoog en wordt het niet meteen afgevoerd. Vissen als het biermje, amfibieën als de kamsalamander en planten als drijvend fonteinkruid hebben hier baat bij.

Daarnaast werd rondom de Bijloop de bovenste, fosfaatrijke grondlaag van een aantal weilanden afgegraven. Hierdoor krijgen de kenmerkende schraallandvegetaties weer volop kans en gaan het gentiaanblauwtje, de wielewaal en de moerassprinkhaan zich weer thuis voelen in dit gebied.

Venherstel Kanunnikesven

Het Kanunnikesven – één van de twee vennen in het bosgebied van de Stratumse Heide – is erg bijzonder. Het eilandje in het ven bestaat namelijk uit actief hoogveen. Dit betekent dat de kenmerkende veenmossen nog veen vormen en dat het zichzelf in stand houdt. Actief hoogveen is erg zeldzaam in Nederland.

Bosgroep Zuid Nederland en Brabants Landschap herstelden het ven en de omgeving. Hierbij maakten naaldbomen plaats voor loofbomen als eik, beuk en berk. Loofbomen verbruiken minder water dan naaldbomen waardoor er meer water in het ven terecht komt. Juist het regenwater in het ven is gunstig voor de kenmerkende planten in het veen, zoals kleine veenbes en wateraardbei. Op het hoogveeneilandje zijn de bomen verwijderd. Door de boomwortels groeide het eilandje vast aan de bodem en het is belangrijk dat het hoogveenpakket kan meebewegen met het waterpeil.

Ook werd op het eilandje en in de randzone een laag van de bodem afgeschraapt. Hierdoor verdwijnen dominante grassen zoals het pijpenstrootje. Deze grassen groeien steeds harder door de toenemende stikstof in de omgeving en verdringen zo andere bijzondere soorten. Op de vrijgekomen plekken krijgen dopheide, zonnedauw en moeraswolfsklauw nu weer een kans.

Beekherstel Groote en Kleine Beerze

Brabants Landschap werkte de afgelopen jaren samen met Waterschap de Dommel en andere partners aan het beekherstel van de Groote en Kleine Beerze. Dit doen we om verdroging van het beekdal tegen te gaan, kwetsbare natuur te versterken en wateroverlast in het omliggende gebied te beperken. Ook wordt het gebied toegankelijker gemaakt voor recreatie. De Groote en Kleine Beerze waren gekanaliseerd en hebben nu hun oude meanderende vorm weer teruggekregen. Hierdoor kan bij hevige buien meer water worden opgeslagen én langer worden vastgehouden in het gebied. Ook ontstaat door het terugbrengen van de bochten in de beken meer variatie in stroomsnelheid, wat de waterkwaliteit en de biodiversiteit in het gebied ten goede komt.

Langs de Kleine Beerze zijn inheemse bomen als wilg, els en eik geplant. Deze zorgen voor schaduw en houden de watertemperatuur op peil. Hoe koeler het water, hoe meer zuurstof, wat gunstig is voor de waterkwaliteit. Het omliggende gebied van de beek is onder andere ingericht voor weidevogels. Hopelijk kunnen we hier snel de kievit en tureluur verwelkomen.

Openstelling en toezicht

We willen mensen laten genieten van en betrekken bij de natuur, want dat draagt bij aan hun gezondheid en geluk en aan het draagvlak voor natuur. Dat mag echter niet ten koste gaan van de natuur zelf. We kiezen daarom waar dat kan voor toegankelijkheid, zonder verstoring van kwetsbare natuur. Helaas krijgen we in de natuurgebieden steeds vaker te maken met bezoekers, die zich niet aan de openstellingsregels houden en/of milieuschade veroorzaken door afvaldumpingen.

Onderdeel van de openstelling van onze natuurgebieden is het bieden van recreatieve faciliteiten zoals duidelijke wandelroutes en goed onderhouden wandelpaden, parkeerplaatsen, informatievoorzieningen en rustplekken met bankjes. Zo maakten onze terreinmedewerkers in De Brand bij Udenhout in 2022 een prachtig plankenpad, zodat je in natte periodes ook kunt genieten van een wandeling in deze Natte Natuurparel. En op de Roversche Heide plaatsten we in samenwerking met Ondernemend Hilvarenbeek een reuzenbank.

Onze beheerders, terreinmedewerkers en boa's worden de laatste jaren vaker geconfronteerd met ongewenste vormen van recreatie. Via diverse media en het initiatief Samen Sterk in het Brabant (SSiB) geven we voorlichting over het belang van rust in de natuur en de gevolgen van bijvoorbeeld loslopende honden, wildcrossers, stroperij en afvaldumpingen. Ook spreken we mensen aan bij ongewenst gedrag en vanuit de boa's kan dit zelfs leiden tot een proces-verbaal. In 2022 is kamerlid Corinne Ellemeet op werkbezoek geweest op de Brabantse Wal om zich te laten informeren hoe politie en groene handhaving beter kunnen samenwerken, zodat er beter beleid gemaakt kan worden op dit punt.

Beleid, beleidsbeïnvloeding en samenwerking

Gebiedsgerichte Aanpak

Brabants Landschap speelt een actieve rol in de 'Gebiedsgerichte Aanpak'. Hierbij wordt in en rondom de Natura 2000-gebieden, zoals bijvoorbeeld de Strabrechtse Heide, gewerkt aan een samenhangende aanpak van natuur-, water- en landbouwdoelen. Juist op gebiedsniveau kunnen opgaven zoals de stikstofproblematiek, de verdroging van de natuur en de noodzakelijke omslag naar natuur-inclusieve landbouw samen worden opgepakt. Wij werken mee aan plannen waarin de verschillende functies op de geschikte plekken tot ontwikkeling komen. Daarbij werken we ook actief aan nieuwe vormen van samenwerking met boeren in en rond onze natuurterreinen. Verder leggen we nieuw bos aan en houden we, samen met de waterschappen en onze burens, zoveel mogelijk water vast in en rondom onze gebieden. Zo werken we tegelijkertijd aan natuurherstel en aan de afronding van het Natuurnetwerk Brabant.

Gezamenlijke landelijke actie #nietzonder natuur

De natuur in Nederland staat onder enorme druk. Nergens in Europa gaat het zó slecht met de biodiversiteit als hier. Namens miljoenen Nederlanders riepen 64 organisaties – waaronder Brabants Landschap – het kabinet daarom op om door te pakken met natuurherstel. Het kabinet legde in het coalitieakkoord plannen vast voor natuur en herstel. Het is de hoogste tijd om die te gaan uitvoeren. Met een gezamenlijke oproep in meerdere landelijke dagbladen werd het kabinet daarom aangespoord om te bouwen aan een toekomst waarin ruimte is voor natuur, een gezond klimaat en natuurvriendelijke landbouw.

Bekijk hier het Beleidskader natuur.

Beleidskader Natuur

De Provincie Noord-Brabant heeft in 2022 een nieuwe lijn geformuleerd voor haar natuurbeleid en is nu aan zet om de gestelde doelen voor 2027/2030 te realiseren. Haar ambitie is een biodivers en natuurinclusief Brabant, met natuur overal en voor iedereen. Brabants Landschap, Natuurmonumenten en de Brabantse Milieufederatie zijn blij met de ambities van de provincie op het gebied van natuur, biodiversiteit, landschap en klimaatadaptatie. Maar we maken ons, gezien de aangekondigde bezuinigingen wel grote zorgen over de daadwerkelijke realisatie ervan. De klimaatverandering, stikstofneerslag en verdroging hebben rampzalige gevolgen en de Brabantse natuur verslechtert nog steeds. Het is nog niet te laat om daar verandering in te brengen, maar dan zal er wel fors op deze verandering ingestoken moeten worden.

Bosaanplant Green Friday

Op Green Friday (als tegengeluid van Black Friday) ontvingen we in het Oudland in Steenberghe veel enthousiaste bomenplanters. Dankzij donaties aan Trees for All konden we hier samen een start maken met het eerste Green Friday Forest in Nederland.

Advies Droogtecommissie

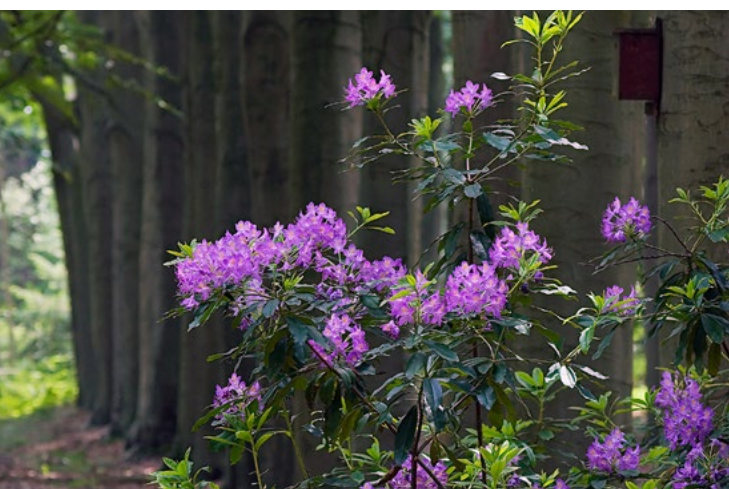
De onafhankelijke Adviescommissie Droogte Noord-Brabant adviseerde in 2022 met haar rapport 'Zonder water geen later' over een robuust en klimaatbestendig grondwatersysteem voor Brabant in 2040. Zij deed dat op verzoek van de Brabantse Grondwaterpartners, waartoe ook Brabants Landschap behoort. De commissie bevestigt in haar advies de zorgelijke stand van de grondwatervoorraad in Brabant en de urgentie van de aanpak van droogte. Ook deed ze een reeks aanbevelingen die door de partners worden opgepakt.

Om in 2040 beter bestand te zijn tegen droogte moeten we het grondwaterpeil structureel verhogen. Daarvoor moet tot 100 miljoen m³ minder grondwater per jaar worden onttrokken. Daarnaast moet tot 150 miljoen m³ meer grondwater per jaar worden aangevuld via infiltratie. Zo moet op termijn een nieuw evenwicht ontstaan tussen afvoer, onttrekking en aanvulling. Aan ons als terreinbeheerder wordt gevraagd om door te gaan met bosvorming en op plekken waar dat kan meer water vast te houden en te infiltreren. Brabants Landschap onderstreept het belang om door te pakken en de gestelde doelen te halen.

Drooggevallen Wit Hollandven op de Landschotse Heide

Droogte op landgoederen

De droogte van de afgelopen jaren leidt ook tot schade aan de eeuwenoude tuinen en parken bij onze kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen. Vooral berken, beuken, buxushagen en rododendrons, zoals bijvoorbeeld op landgoed Annanina's Rust, hebben het zwaar. Daarnaast vallen door watergebrek ook kasteelgrachten en vijvers droog. Dat leidt tot risico's voor funderingen van deze erfgoedlocaties.

Erfgoed

Beheer erfgoed

Brabants Landschap heeft op 206 adressen in totaal 490 opstallen in eigendom. Dit vergt het nodige onderhoud. In 2022 vond bij circa 50 gebouwen regulier onderhoud plaats zoals schilderwerk en kleine herstelwerkzaamheden. Op een aantal plekken was groot onderhoud nodig. Zo werkten we bij remise F van Fort Altena aan het onderhoud van de gevels en bij een boerderij op Landgoed Heeswijk aan het onderhoud van het dak. Verder was bij een van de bijgebouwen op Landgoed Heerenbeek onderhoud aan het dak en de gevels nodig. Voor het onderhoud aan de meeste rijksmonumenten is het mogelijk een bijdrage te krijgen vanuit de regeling Subsidie Instandhouding Monument (SIM). Deze dekt echter slechts een deel van de kosten.

Ook onze beschermde buitenplaatsen willen we duurzaam in stand houden. Om de historische kernwaarden van een buitenplaats goed in beeld te brengen, laten we tuinhistorisch onderzoek uitvoeren. Zo lieten we een in 2022 tuinhistorisch onderzoek uitvoeren voor Landgoed Eikenhorst. De vergelijking van de analyse van de historische gegevens en de huidige situatie geeft input voor het herstel en beheer van het landgoed.

Erfgoedprojecten

Remise F Fort Altena

Het metselwerk in de voorgevel van de rijksmonumentale remise F van Fort Altena werd flink aangepakt. Het voegwerk is volledig vernieuwd en waar nodig werd het metselwerk hersteld. Dit was op diverse plekken kapot of weggefallen. Ook werd een eerder dichtgemaakt raamkozijn weer zichtbaar gemaakt en in zijn oude glorie hersteld. Daarnaast zijn de natuurstenen onderdelen in de remise teruggeplaatst en hersteld.

Schuur Tongelaar

Op Landgoed Tongelaar werd gewerkt aan de historische schuur. Het dak en de onderliggende constructie zijn flink aangepakt. Alle dakpannen zijn eraf gehaald. Deze zijn zorgvuldig gesorteerd en na het herstel van de constructie weer teruggeplaatst. Voor het herstel van de kapconstructie werd eikenhout – afkomstig uit de bossen van Brabants Landschap – gebruikt. Ook de gevels zijn goed nagekeken en waar nodig is het voeg- en metselwerk hersteld. Met deze ingrepen kan de schuur er nu weer jaren tegenaan.

Restauratie dienstgebouwen Landgoed Haanwijk

De dienstgebouwen op Landgoed Haanwijk hebben een rijksmonumentale status. Om ze in goede staat te kunnen behouden voor de toekomst, moesten ze gerestaureerd worden. Bij deze restauratie werd onder andere het metselwerk hersteld door kapotte stenen te vervangen en het voegwerk te repareren. Ook de schade die door de tijd heen is ontstaan aan de gebruikte natuursteen is hersteld. De daken zijn geïsoleerd en de slechte en kapotte dakpannen zijn vervangen. Daarnaast gingen timmermannen aan de slag met het repareren van ramen, kozijnen en betimmeringen en is al het houtwerk opnieuw geschilderd om het goed te beschermen.

Restauratie tuinmuur Landgoed Mattemburgh

Voor de restauratie van de tuinmuur op Landgoed Mattemburgh werden 4.500 stenen schoongemaakt en hergebruikt. Daarnaast werden speciaal voor dit project 12.000 nieuwe stenen gebakken. Omdat de tuinmuur een rijksmonument is, moesten alle stenen qua kleur precies passen. Ook de kleur van de voeg moest perfect zijn. Bij de restauratie van de tuinmuur zijn ook de gemetselde kweekbakken in de moestuin en de opslagruimtes meegenomen. Daarnaast zijn de leifruitrekken langs de binnenzijde van de tuinmuur helemaal hersteld. Op plekken waar deze ontbraken, zijn nieuwe rekken geplaatst.

Restauratie rotsbrug Mattemburgh

Het herstellen van het monumentale rotsbruggetje op Landgoed Mattemburgh was een hele klus. Dit bruggetje stamt uit het midden van de 19e eeuw en was gedeeltelijk opgebouwd uit brokken vuursteen. Veel vuursteen had in de loop der jaren losgelaten en vonden we terug in de watergang onder de brug. Deze stukken werden bij de restauratie hergebruikt en aangevuld met zorgvuldig gesorteerde vuursteen uit de Limburgse mergelgroeven. Bij de restauratie werden de oude contouren van de brug weer teruggebracht. Hierbij werd de bovenkant vrijgemaakt zodat je de stenen van het gewelf kunt zien. Met een waterdichte laag hopen we toekomstige schade te voorkomen.

Samenwerking erfgoed instanties

Rondom ons erfgoed werken we regelmatig samen met gemeenten, provincie en rijksoverheid. Ook delen we onze kennis over erfgoed met andere POM (Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud) organisaties, collega terreinbeheerders, Monumentenwacht Noord-Brabant en de Nationale Monumentenorganisatie (NMo). Rondom onze cultuurhistorische boerderijen werken we samen met Stichting de Brabantse Boerderij. Samen met BOEi, een landelijke organisatie die zich bezighoudt met herbestemming van erfgoed, werken we onder andere aan projectvoorstellen voor een geschikte invulling van enkele gebouwen die vrijkomen op onze landgoederen.

Brabants Landschap is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed aangewezen als POM (Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud). Deze erkenning bevestigt dat wij zorgvuldig met het aan ons toevertrouwde erfgoed omgaan, en biedt daarnaast een aantal voordelen zoals het wat gemakkelijker verkrijgen van instandhoudingssubsidies. De erkenning brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee. Zo zorgen we ervoor dat onze medewerkers geschoold blijven op het vlak van erfgoed en wordt er op onze beschermde buitenplaatsen gewerkt volgens de geldende uitvoeringsrichtlijnen bij onderzoek en maatregelen aan het erfgoed. Daarnaast streven wij naar een hoge uitvoeringskwaliteit, echter zoals bepaald in de criteria van de Rijksdienst: sober en doelmatig.

Landschapsbeheer

Inleiding

Het Coördinatiepunt Landschapsbeheer (kortweg Coördinatiepunt) is een onderdeel van Brabants Landschap, dat zich richt op de instandhouding en verhoging van de natuur- en landschapskwaliteiten in het buitengebied. Het Coördinatiepunt werkt aan projecten op het gebied van natuur- en landschapsbeheer, soortenbescherming en vrijwilligersondersteuning in het agrarisch cultuurlandschap. Hierbij gaat het om de uitvoering van een deel van het provinciaal beleid, dat we in opdracht van de provincie uitvoeren buiten het Natuurnetwerk. We zoeken hierbij nadrukkelijk de samenwerking op met andere organisaties zoals provincie, gemeenten, ZLTO, BPG Vereniging landelijk Brabant, waterschappen,

Agrarische Natuur Verenigingen (ANV's,) Collectieven en lokale natuurverenigingen. Om alle groene regelingen nog beter onder de aandacht te brengen, is hiervoor in 2022 het Groenloket Brabant opgericht.

Een deel van de projecten financieren we ook vanuit andere bronnen, zoals de Nationale Postcode Loterij, Interreg en bijvoorbeeld het Dinamo Fonds, dat in 2022 een bijdrage gaf voor de restauratie van meidoornheggen en (knot)bomen langs wegen in het Maasheggengebied. Onze inzet bij het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB) verloopt in opdracht van de Collectieven via Stichting ZeeBra.

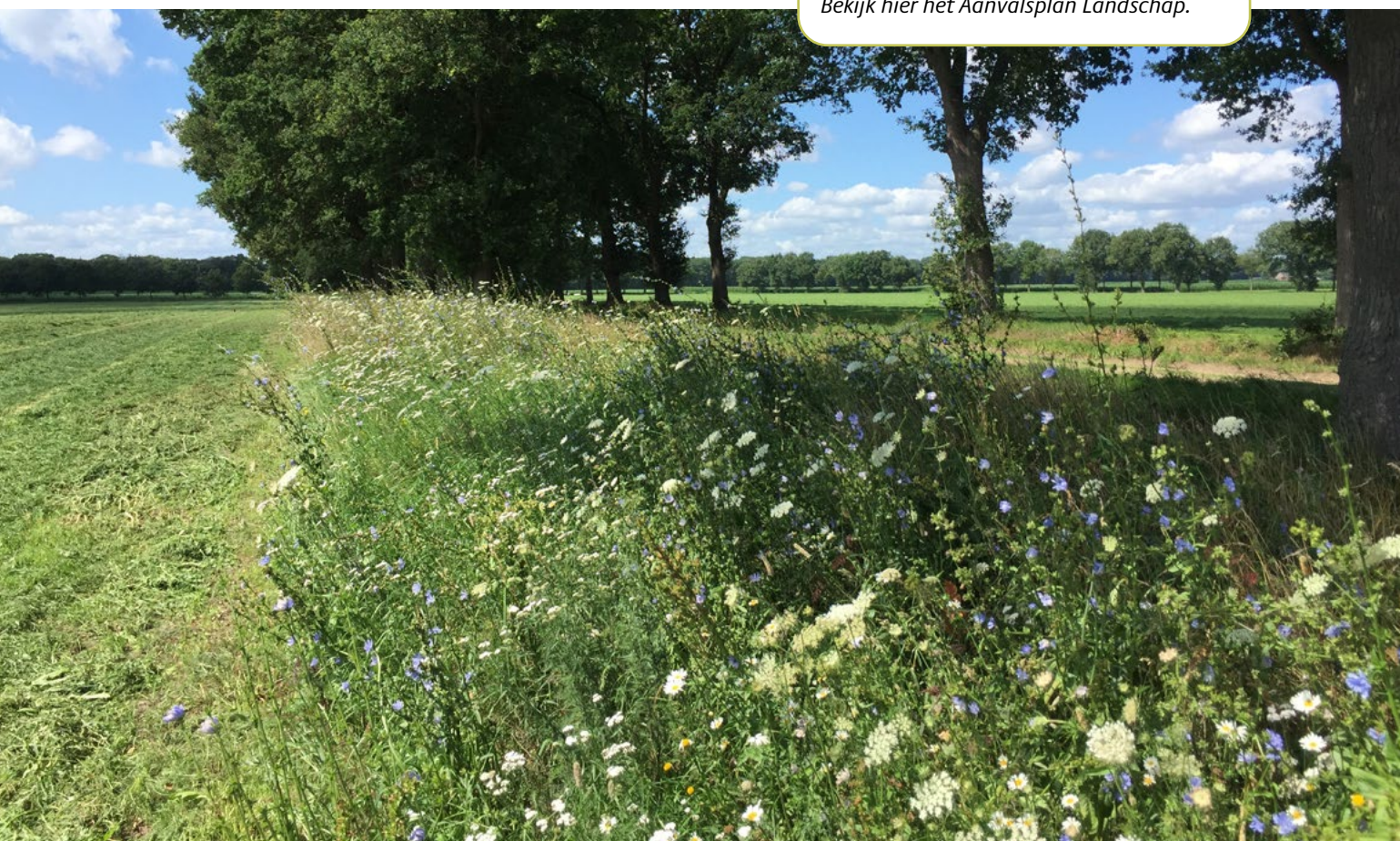

Aanvalsplan Landschap

In 2022 heeft een brede coalitie van partijen een nationaal Aanvalsplan Landschap opgesteld. Het Aanvalsplan verhoogt de landschappelijke kwaliteit en diversiteit van het Nederlandse landschap en draagt significant bij aan het halen van onze Europese verplichtingen rondom biodiversiteit, de klimaatopgave en schoon water. Ook levert het een belangrijke bijdrage aan natuurinclusieve landbouw door maatschappelijke diensten te belonen. Doel van het Aanvalsplan is om voor 2050 10% van het landelijk gebied in te richten met groene en blauwe landschapselementen. Brabants Landschap zet zich al jaren in voor de aanleg en het beheer van landschapselementen. Om de 10% doelstelling te realiseren is extra inzet en samenwerking hard nodig. Brabants Landschap zal daarvoor in 2022 een project trekken vanuit Van Gogh Nationaal Park.

Bekijk hier het Aanvalsplan Landschap.

Groenloket Brabant

Het Coördinatiepunt geeft advies over de mogelijkheden om het buitengebied mooier te maken en de biodiversiteit te vergroten. Vaak zijn hiervoor subsidiemogelijkheden vanuit de provinciale regelingen.

Grondeigenaren kunnen een vergoeding krijgen voor de aanleg van nieuwe landschapselementen en het goed beheer van bestaande landschapselementen. Denk bijvoorbeeld aan een markante rij knotwilgen of een hoogstamfruitboomgaard. Hiervoor zijn veel groene regelingen beschikbaar.

*Help mee
op eigen
grond*

Boeren en particuliere grondeigenaren die houtsingels, knotwilgen, poelen of andere landschapselementen willen aanleggen, kunnen terecht bij het Groenloket Brabant. Het Groenloket van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer geeft advies en helpt met vragen over aanleg, beheer en subsidie-mogelijkheden. Via een handige kaart kunnen mensen nu snel zien welke subsidies er zijn om hun perceel biodiverser te maken en advies en ondersteuning op maat krijgen.

De familie Timmers in Vorstenbosch realiseerde via het Groenloket Brabant een natuurvriendelijke oever, poel en houtwal op hun grond. Een mooie aanwinst voor de natuur en het landschap!

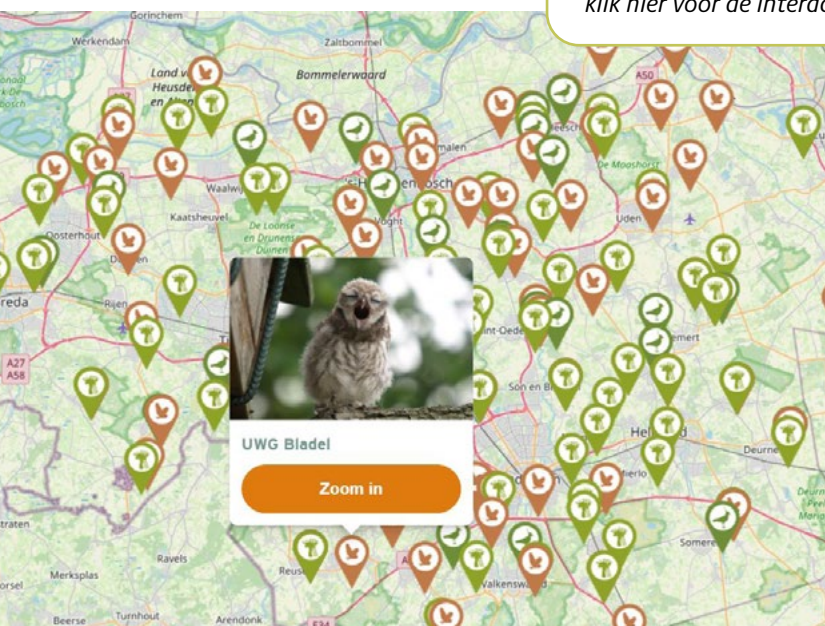

Vrijwilligers

Het Coördinatiepunt ondersteunt vrijwilligers(groepen), die zich inzetten voor het beheer van landschapselementen en de uitvoering van natuurprojecten. In 2022 waren er in totaal zo'n 4.641 vrijwilligers actief voor Brabants Landschap. En deden er 1.807 deelnemers mee aan de jaarlijkse Natuurwerkdag gehouden op de 1e zaterdag van november.

klik hier voor de interactieve kaart.

In het najaar van 2022 is er een geheel nieuwe website van Brabants Landschap gelanceerd. Voor vrijwilligers is het nu veel overzichtelijker geworden om de juiste informatie te vinden die ze nodig hebben voor hun beschermingswerk. De vrijwilligersgroepen van het vrijwillig landschapsbeheer en de weidevogel- en uilenbescherming staan met hun eigen informatie en contactgegevens op een interactieve kaart van Brabant. Zo is het ook heel makkelijk geworden om dicht bij huis te zoeken naar een actieve vrijwilligersgroep.

Vanwege het 90-jarige bestaan van Brabants Landschap zijn alle vrijwilligers die actief zijn in onze terreinen getraakteerd op een barbecue. Zowel beheervrijwilligers, als gidsen als monitoringsvrijwilligers waren uitgenodigd. De interactie tussen de verschillende soorten vrijwilligers bleek zo'n succes dat we dit jaarlijks gaan herhalen.

Ook in 2022 zijn een aantal jongeren onder de noemer 'Groene Trainee' actief geweest voor Brabants Landschap.

Bekijk hier de filmpjes en verhalen.

Soortenbescherming

Het Coördinatiepunt werkt aan de bescherming van kenmerkende soorten van het agrarisch gebied zoals weide- en akkervogels, steen- en kerkuilen, zwaluwen, amfibieën, wilde bijen, kleine zoogdieren en akkerflora. Samenwerking met vrijwilligersgroepen is hierbij cruciaal.

Nadat in maart alle coronamaatregelen waren opgeheven, gingen in 2022 weer ruim 750 vrijwilligers de akkers op om legsels van onder andere kievit, grutto en wulp te beschermen. Samen met bijna 1.700 agrariërs hebben zij enorme inspanningen geleverd om ervoor te zorgen dat de nesten in 2022 uitkwamen. Hoewel het uitkomstpercentage goed was, is het aantal gevonden legsels in 2022 wel gedaald ten opzichte van 2021. Veel vogels kwamen door de omstandigheden op de akkers en weides helemaal niet tot broeden. Het aantal gevonden nesten lag in 2022 dan ook historisch laag. Vooral de kievit – Brabants meest algemene weidevogel – heeft het zwaar te verduren gehad.

Erfscans via ErvenPlus

In 2022 leverden we de eindrapportage op van het project ErvenPlus 2.0, dat we van 2019 t/m 2021 uitvoerden. Hierbij werden in totaal 556 erfscans uitgevoerd in de 24 deelnemende gemeenten. Bij een erfscan wordt gekeken welke verbeterende maatregelen er op een erf genomen kunnen worden om de voeding, veiligheid en nestgelegenheid voor insecten, vogels en kleine zoogdieren te verbeteren. Hierbij werden 65.000 stuks inheemse beplanting geleverd aan erfeigenaren. Daarnaast zijn op 25.000 m² voedselveldjes ingezaaid en werden 4.000 voorzieningen geleverd zoals nestkasten, muizenruiters en modderplaatsen. En de resultaten van al deze maatregelen zijn ernaar! Op het overgrote deel van de erven (91%) bleken erfbewonende soorten gebruik te maken van de maatregelen. Huismus, spreeuw en witte kwikstaart kwamen het meest voor op erven. De grauwe vliegenvanger was het zeldzaamst. Op 97% van de erven is de huismus toegenomen of stabiel gebleven. Daarnaast nam de steenuil op 40% van de erven toe, de boerenzwaluw op 44% en de torenvalk op 55% van de erven. Dankzij subsidie van de Provincie Noord-Brabant konden we ook in 2022 doorgaan met het maken van de erfscans voor ErvenPlus.

In actie voor de knoflookpad

In oktober 2022 startten we in Deurne 'Operatie Knoflookpad'. Dit deden we samen met studenten van de Yuverta Wildlife opleiding uit Helmond en het Fletcher Kloosterhotel Willibrordhaeghe. Doel van dit project is het leefgebied en de populatie van de zeer bedreigde knoflookpad te vergroten. Hiervoor maakten de studenten plannen en voerden ze beheermaatregelen uit op het landgoed van Fletcher Kloosterhotel Willibrordhaeghe in Deurne. Hierbij schoonden ze onder andere een dichtgegroeide poel op en verwijderden ze de vegetatie om de poel. Zo wordt de poel weer een aantrekkelijke plek voor de knoflookpadjes die leven op het landgoed. Deze mooie samenwerking tussen Yuverta, Fletcher Hotels en Brabants Landschap krijgt ook de komende jaren een vervolg.

Communicatie

Betrokkenheid en draagvlak

Onder de noemer 'beschermers van Brabants Landschap' steunen jaarlijks ruim 30.000 Brabanders onze natuur dichtbij huis. Dit maakt het draagvlak voor ons werk goed zichtbaar. En dit is onmisbaar! Ons werk zouden we niet kunnen doen zonder een flinke betalende achterban.

In de afgelopen 15 jaar hebben we het basistarief van 15 euro per jaar nooit hoeven verhogen. Het dekte echter de kosten niet meer. Om die reden is in 2022 de contributie voor nieuwe beschermers verhoogd naar 25 euro per jaar. Omdat de acceptgiro in 2023 verdwijnt, hebben we in 2022 de mogelijkheid ingevoerd om een automatische incasso af te geven.

Tabel met aantal beschermers in de periode 2018 - 2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Januari	30.467	30.125	29.946	30.983	30.696
Aanmeldingen	1.615	1.504	2.510	1.002	1.036
Afmeldingen	1.957	1.683	1.473	1.289	1.239
Eindtotaal	30.125	29.946	30.983	30.696	30.493

Beschermers uitingen

Beschermers van Brabants Landschap krijgen vier keer per jaar het magazine 'Brabants Landschap' thuis gestuurd. Een magazine vol informatie en verhalen over de geschiedenis van het landschap, flora en fauna, de toestand van het klimaat en de natuur, verhalen van collega's en vrijwilligers uit het veld en artikelen over onze projecten. Bij het magazine zitten ook een jeugdbijlage, wandelroute en excursieprogramma.

Lezersonderzoek

Onze vaste schrijver en hoofdredacteur van het magazine 'Brabants Landschap', Thijs Caspers, is in 2022 met pensioen gegaan. De afgelopen 90 nummers heeft hij onafgebroken gemaakt. Om de kwaliteit van het magazine goed te kunnen voortzetten, hebben we een lezersonderzoek gedaan om te komen tot een vernieuwd format. Meer dan 1.000 lezers hebben meegedaan. Daaruit bleek een grote waardering voor de inhoud, diepgang en mooie foto's. Die kwaliteiten blijven we koesteren. Lezers gaven verder aan een wat groter formaat, een ruimere opmaak en meer variatie op prijs te stellen. En ze willen nog méér lezen en zien over natuur, landschap en erfgoed in Brabant. Dit heeft ons gebracht tot een vernieuwd format van het magazine voor 2023.

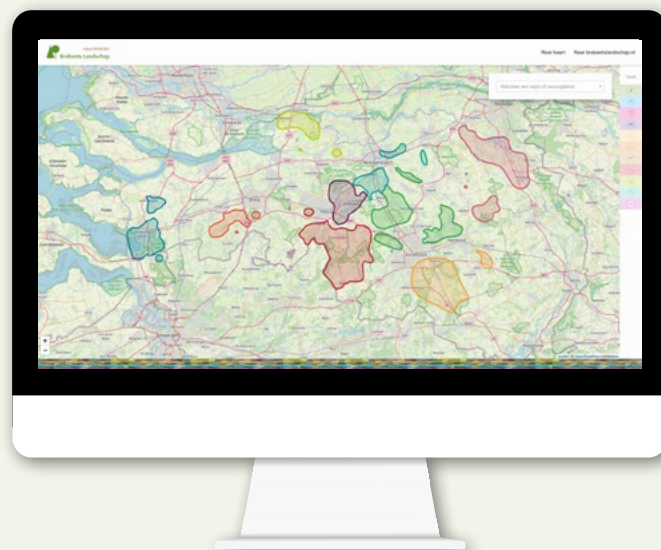
Jeugdbijlage

Uit het lezersonderzoek bleek ook dat de bijlagen goed werden gewaardeerd, maar lezers ze liever niet meer los wilden ontvangen. Daarom bundelen we de bijlagen met een wandelroute, excursieprogramma en jeugdbijlage in het vernieuwde format in het hart van het blad. We nemen daarmee afscheid van de losse jeugdbijlage van Ciel Broeckx. Ook zij heeft de afgelopen 22 jaar onafgebroken, elk seizoen een prachtige natuurtekening voor de jeugd gemaakt. In 2023 zullen we hiervan op een passende wijze afscheid nemen.

Natuur in beeld via media

Niet alleen buitenshuis laten we de inwoners van Brabant genieten van de natuur. We brengen 'buiten' ook 'binnen' in de huiskamers. Met natuurfilms en -programma's op Omroep Brabant, columns van onze beheerders in de regionale dagbladen en bijzondere natuur- en cultuurgerelateerde artikelen in het Brabantse magazine Brabeau.

En natuurlijk ook met onze eigen communicatiemiddelen zoals ons magazine, een aantrekkelijke website met een interactieve 'ontdek de natuur' kaart van Brabant en onze socialmediakanalen, waar we direct uit het veld verslag doen over ons dagelijks werk.

	Website	Facebook	Twitter Brabants Landschap	Twitter boswachters	Digitale nieuwsbrief	Instagram
2017	180.000	5.500	3.000	10.000	9.000	
2018	175.000	6.600	3.600	12.000	10.000	
2019	170.000	7.200	4.000	13.000	10.000	
2020	180.000	7.600	4.550	19.000	12.000	1.213
2021	181.162	8.268	4.950	22.843	12.253	2.151
2022	174.831	8.730	5.082	21.042	14.364	2.674

Op Pad wandelapp

Het populaire programma Op Pad van eigen makelij kreeg in 2022 een vervolg met een nieuw seizoen. Vanwege ons 90-jarig jubileum hebben we in samenwerking met Omroep Brabant een speciale wandelapp bij de afleveringen gemaakt. Roel Diepstraten neemt je mee naar 14 mooie natuurpletjes van Brabant. Met de website-app kun je de route makkelijk volgen en krijg je informatie op verschillende punten in het landschap. Ook nemen we je via filmpjes mee naar plekken waar je normaal gesproken niet kan komen. Bijvoorbeeld een interview met onze terreinmedewerker Fons van Hout op de natuurbrug De Groote Heide in Heeze-Leende.

De vier jaargetijden in Brabant

Brabants Landschap werkt ook vaak mee aan televisieprogramma's. Zo hebben we in 2022 meegewerkt aan het programma 'De Vier Jaargetijden in Brabant'. In deze serie staat de vraag centraal hoe wij als mens nog meebewegen met het ritme van de seizoenen. Wat zouden we kunnen veranderen om meer in harmonie met onze omgeving te leven? Onderwerpen als kunst, tradities, gezondheid, eten en drinken, recreatie en de energietransitie komen ter sprake. Deskundigen, waaronder een aantal van onze beheerders, tonen hun visies en inzichten. De serie is mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernard Cultuurfonds.

Vroege Vogels op bezoek in Brabant

Het team van Vroege Vogels heeft zich in 2022 zowel ondergedompeld in de broekbossen van De Mortelen als in de Natte Natuurparel van de Brand. Vol enthousiasme gaat onze beheerder Sjors de Kort voorop terwijl het televisieteam van Vroege Vogels hem volgt over de natte paden in de eeuwenoude bossen van de Mortelen. 'Dat is een van onze pareltjes, de slanke sleutelbloem' vertelt hij trots wanneer Menno Bentveld, presentator van het programma, de zacht gekleurde gele bloemetjes boven het gras ziet uitstijgen. En in de aflevering van de Loonse en Drunense Duinen zou je niet verwachten dat het erg nat gaat worden. Onderdeel van het Nationaal Park is de Brand. Onze beheerder legt uit waarom het daar zo nat is.

Excursies, activiteiten, infopunten & buitenlokalen

Excursies, activiteiten, infopunten en buitenlokalen

Na eerst nog een harde lockdown vielen in maart 2022 alle coronamaatregelen weg. Recreëren in de natuur bleef echter onverminderd populair. Onze infopunten openden de deuren weer en de excursies kwamen op gang – en zaten vaak binnen no time al vol. Via onze infopunten en excursies maakten bezoekers nog beter kennis met de gebieden, het werk en de vrijwilligers van Brabants Landschap. Ook de Natuurwerkdag was met 1.800 deelnemers een groot succes. We waren blij dat we weer volop aan de slag konden en iedereen weer mee de natuur van Brabant in konden nemen.

Hieronder vindt u een aantal activiteiten uit 2022.

Jubileumexcursies - 90 jaar Brabants Landschap

In 2022 bestond Brabants Landschap 90 jaar, en wie jarig is trakteert! Dat deden we dan ook met speciale jubileumexcursies, mét koffie en gebak. Onze medewerkers vertelden beschermers over de kneepjes van het vak en namen hen mee naar plaatsen waar je normaal gesproken niet komt. Zo gingen we op zoek naar boomkijkers in de Vilt, leerden we over de relatie tussen bosbeheer en de groei van paddenstoelen, gingen we in het donker op pad in Annanina's Rust en sloten beschermers aan bij de lunchwandeling vanuit ons kantoor op Landgoed Nemerlaer.

Open Monumentendag

In het tweede weekend van september openden veel locaties hun deuren voor Open Monumentendag. Bezoekers konden een kijkje nemen bij onder meer Fort Giessen, Kasteel Heeswijk en Landgoed Haanwijk, waar ze meer leerden over de restauraties op het landgoed. Ook de villa op Landgoed Mattemburgh – normaal alleen op afspraak te bezoeken – was toegankelijk. De dag had daar een extra feestelijk tintje omdat het boek 't Hof van Cuypers werd gepresenteerd. Schrijver (en gids op Mattemburgh)

Ad van Loenhout dook in de geschiedenis van het landgoed en de bewoners. Hij sprak met voormalig werknemers en hun nazaten, en schetst in zijn boek een inkijkje in het persoonlijke leven van de mensen die op Mattemburgh woonden en werkten.

Opening buitenlokaal Riels Hoefke

In het oude stalgedeelte van de boerderij aan het Riels Hoefke leerden de afgelopen 25 jaar duizenden kinderen alles over de natuur. Ook voor de vele vrijwilligers die actief zijn op de Regte Heide en omstreken is dit een bekende plek. Na intensief gebruik was de boerderij aan het Riels Hoefke toe aan een opknabbeurt. Het stalgedeelte werd gerenoveerd en ingericht als buitenlokaal, met een kleine expositie over de geschiedenis en de flora en fauna van de Regte Heide. In april werd het buitenlokaal officieel geopend. We hopen er weer veel kinderen, bezoekers en vrijwilligers te mogen verwelkomen.

Herfstvakantie

Tijdens de herfstvakantie organiseerden we tal van leuke activiteiten voor kinderen, die vrijwel allemaal drukbezocht waren. Hutten bouwen, salamanders zoeken, een vuurtje maken: bij de Zwarte Schuur in de Pannenhoef konden de kinderen hun energie goed kwijt. Ook het Natuurfeest op Tongelaar was populair en helemaal uitverkocht. Kinderen konden pizzadeeg maken met meel van het graan van Tongelaar. Er waren lezingen van een heuse natuurprofessor en er kon volop geknutseld worden met houtskool en verf van natuurlijke pigmenten. Vanaf het Groot Duijfhuis konden kinderen samen met een gids op ontdekkingstocht door het Dommeldal.

Kracht van Keent

Eind september stond natuurgebied Keent extra in het zonnetje tijdens Kracht van Keent. In samenwerking met Stichting Taurus, Waterschap Aa en Maas, partners en vrijwilligers organiseerden we een 'carrousselwandeling' over het eiland Keent. Tijdens de wandeling vertelden verschillende experts over het insectenleven, de onderwaterfauna, de grote grazers, de boomgaard en het dijkbeheer in het gebied. In de boomgaard konden de kleine bezoekers zelf fruit plukken én tot sap persen. Natuurlijk was er ook volop gelegenheid om zelf het gebied te verkennen en een praatje te maken met de aanwezige beheerders.

2

Organisatie & Bestuur

Bestuur

Brabants Landschap is een stichting met een bestuur, bestaande uit een Algemeen Bestuur en een Hoofdbestuur, en een directie.

Belangrijke taken van het Hoofdbestuur zijn het interne toezicht op het door de directie gevoerde beleid, het nemen van besluiten over grondtransacties, het vaststellen van de Meerjarenraming en het financiële beheer.

Het Hoofdbestuur kwam in 2022 zes keer bijeen. Er werden 18 grondtransacties ter goedkeuring voorgelegd aan het Hoofdbestuur. Overige belangrijke agendapunten waren het Meerjarenbeleidsplan 2022-2026, het Meerjaren financieel beleidsplan, het formatieplan, het achterbanonderzoek van Brabants Landschap, de Gebiedsgerichte Aanpak stikstof en water, het staatssteundossier, de benoeming van de secretaris (opvolging F. Petter), de instelling van de Adviescommissie Communicatie en Fondsenwerving.

Het Algemeen Bestuur (AB) bestaat uit een brede vertegenwoordiging van de Brabantse maatschappelijke geledingen. Het AB benoemt de leden van het Hoofdbestuur en de voorzitter in functie, keurt het (financiële) jaarverslag en de begroting goed en stelt het beleid op hoofdlijnen vast. Daarnaast hebben de leden een adviserende rol en een signaleringsfunctie richting Hoofdbestuur en directie.

In 2022 zijn er twee bijeenkomsten geweest voor het Algemeen Bestuur:

- 10 juni 2022: de voorjaarsvergadering, waarin het Meerjarenbeleidsplan is vastgesteld.
- 13 oktober 2022: de themabijeenkomst en bestuursvergadering.

Voorjaarsvergadering 10 juni 2022

De voorjaarsvergadering werd gehouden in Leende en werd voorafgegaan door een excursie. Deze werd geleid door M. Fliervoet (district-beheerder) en N. Jeurissen (beheerder) en ging door het Achtereinds Laag en het Greveschutven waar onlangs een grootschalig natuurherstelproject was gerealiseerd.

Na de opening van de vergadering door voorzitter J. Vos werd een moment stilte in acht genomen in verband met het overlijden van het bestuurslid W. Philips op 18 mei 2022.

Na een toelichting over de totstandkoming ervan werd het Meerjarenbeleidsplan 2022-2026 vastgesteld door de vergadering. AB-leden hebben in eerdere vergaderingen ook inbreng geleverd voor het meerjarenbeleid.

De vergadering gaf haar goedkeuring aan het jaarverslag 2021, de jaarrekening 2021 en de begroting 2022. De penningmeester, G. van Nuland, werd gedechargeerd.

Aan de beurt voor periodiek aftreden volgens rooster waren:

M. Abrahams

A. Extra

F. Ellenbroek

J.J. Mulleman

A. Rombouts

J. Schipper

J. Verhulst

J. Verschuuren

A. Extra stelde zich niet beschikbaar voor herbenoeming. De overige bestuursleden werden herbenoemd voor een periode van vier jaar.

Kandidaat-leden Algemeen Bestuur

Op voordracht van het Hoofdbestuur werden vijf kandidaat-leden voorgedragen en benoemd tot lid van het Algemeen Bestuur:

- ▶ M. Dragstra, adjunct-directeur Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij
- ▶ C. van Olden-Smit, bestuursrechter rechtbank Oost-Brabant, o.a. sociale zekerheidszaken en belastingrecht
- ▶ J. van Lanschot, mede-eigenaar Landgoed Zwijnsbergen, emeritus hoogleraar chirurgie. Hij wil graag een bijdrage leveren aan het project Helvoirts Broek.

- ▶ F. Zachariasse, directeur Natuurmuseum Brabant. Haar specialisatie is plantkunde.
- ▶ A. Heetvelt, voorzitter Natuurgroep Gestel en schrijver. Ze heeft diverse reisgidsen gepubliceerd met vooral natuur en landschap en geschiedenis als onderwerp.

Mutaties Hoofdbestuur

Aftreden secretaris

F. Petter trad terug als secretaris omdat hij het einde van de zittingstermijn had bereikt. Hij blijft lid van het Algemeen Bestuur. Na zijn toetreding tot het Algemeen Bestuur in juni 2008 werd hij in 2009 benoemd tot secretaris van het Hoofdbestuur. Hij was ook lid van de Personeelscommissie. De voorzitter bedankte hem voor zijn grote inzet voor Brabants Landschap. In de vergadering van het Hoofdbestuur van 7 juli 2022 werd I. Woestenberg als zijn opvolger benoemd tot secretaris.

Voordracht kandidaat-leden Hoofdbestuur

- ▶ I. Woestenberg: lid van het Algemeen Bestuur sinds juni 2018. Zij heeft veel bestuurlijke ervaring, o.a. als voormalig secretaris van de gemeente 's-Hertogenbosch.
- ▶ J.J. Mulleman: lid van het Algemeen Bestuur sinds juni 2018. Hij is lid van de Raad van Toezicht van het Natuurpodium Brabantse Wal.

Met beiden zijn door de voorzitter en directeur positieve, inhoudelijke gesprekken gevoerd over deelname aan het Hoofdbestuur. De vergadering ging akkoord met de benoeming van beide kandidaten.

Integriteitsbeleid

In het kader van het integriteitsbeleid werd de bestuursleden verzocht een verklaring te ondertekenen waarmee zij het integriteitsbeleid en de gedragscode van de stichting onderschrijven.

Themavergadering 13 oktober 2022

In de themavergadering werd door H. Bartelink, directeur Landschappen NL, een presentatie gegeven over de Strategische Agenda 2022-2027 van LandschappenNL.

Hierbij werd onder andere ingegaan op de noodzaak van het herstel van de kwaliteit van het landschap in Nederland; niet alleen van de natuurterreinen maar ook van het buitengebied. LandschappenNL heeft, als onderdeel van de coalitie voor het DeltaPlan Biodiversiteitsherstel, het Aanvalsplan Landschap, met de ambitie voor 10% groen-blauwe dooradering in het landschap, aangeboden aan minister van de Wal.

Bestuursvergadering

Het Meerjaren financieel beleid werd toegelicht door de penningmeester. Hierin zijn de ambities van het Meerjarenbeleidsplan 2022-2026 vertaald.

Daarnaast werden de begroting 2023 en de Meerjarenraming 2023-2032 voorgelegd en goedgekeurd door de vergadering.

Voordracht kandidaat-lid

B. Swinkels werd voorgedragen als kandidaat-lid voor het Algemeen Bestuur. Zij is werkzaam als business development manager voor Rabobank Midden-Brabant. Daarnaast heeft zij grote betrokkenheid bij de natuurbescherming en gezonde voeding in onze provincie. De vergadering ging akkoord met haar benoeming tot lid van het Algemeen Bestuur.

Tijdens de rondvraag kondigde voorzitter J. Vos aan terug te treden tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur op 9 juni 2023.

De bijeenkomst werd afgesloten met een borrel ter gelegenheid van het 90-jarig jubileum van Brabants Landschap.

Organisatieontwikkeling

Brabants Landschap 90 jaar

In 1932 is Brabants Landschap opgericht, dus we hadden een mijlpaal te vieren. Dat hebben we op verschillende manieren gedaan. In een themanummer van ons blad is een tijdlijn met de belangrijkste gebeurtenissen en resultaten van ons werk gepresenteerd. Ook hebben we ruim 30 speciale excursies gegeven voor onze beschermers, mét koffie en taart. Daarnaast hadden we een netwerkbijeenkomst met externe stakeholders waarin we terug-, maar vooral ook vooruitkeken, naar onze ambities voor de komende tijd. In haar speech noemde commissaris van de Koning Ina Adema Brabants Landschap een onmisbare partner van de provincie.

Meerjarenbeleid

Samen met de medewerkers en het bestuur en met inbreng van een aantal externe betrokkenen is het nieuwe beleidsplan gemaakt. Dit plan is in juni 2022 vastgesteld door ons Algemeen Bestuur. De titel 'Samen zorgen voor natuur, landschap en erfgoed in Brabant' is ook de kern van onze missie. Want alleen door samenwerking met veel partijen, partners en vrijwilligers kunnen we de resultaten boeken die zo hard

nodig zijn. In dit plan geven we aan hoe we voortbouwen op onze geschiedenis, zorgen voor continuïteit voor natuur en erfgoed, en tegelijkertijd op een aantal punten door ontwikkelen, vernieuwen en veranderen. We hebben onze kernwaarden benoemd en de belangrijkste maatschappelijke trends voor ons werk in beeld gebracht. Enkele voor ons belangrijke speerpunten in de komende vier jaar zijn:

- ▶ optimaliseren van de inrichting en het beheer van onze natuurgebieden en deze gebieden uitbreiden om het Brabantse natuurnetwerk te realiseren
- ▶ de natuur versterken in het licht van de stikstofbelasting en verdroging
- ▶ meer bos ontwikkelen en meer water vasthouden
- ▶ bijdragen aan natuurinclusieve landbouw door samenwerking met boeren rond onze gebieden
- ▶ verduurzamen van ons monumentale erfgoed en dat erfgoed toegankelijk maken en duurzaam exploiteren
- ▶ de kwaliteit en biodiversiteit in het cultuurlandschap versterken, samen met vrijwilligers, boeren en particulieren
- ▶ onze beschermersgroep uitbreiden en de interactie vergroten
- ▶ onze vrijwilligersgroepen uitbreiden en vrijwilligers goed begeleiden
- ▶ meer communiceren over onze ambities en resultaten in het veld
- ▶ de fondsenwerving uitbouwen.

Veel van deze ambities vragen om een nadere uitwerking, die we stap voor stap gaan maken. De komende jaren zullen we dus een aantal uitwerkingsplannen maken, waaronder een strategie voor communicatie en fondsenwerving. Ook zullen we concretere resultaten benoemen.

Het beleidsplan kunt u hier lezen.

Of scan de QR-code

Meerjaren financieel beleid

De ambities uit het beleidsplan zijn vertaald in een Meerjaren financieel beleid. Daarin is vastgelegd welke middelen wij beschikbaar stellen op onze drie thema's natuur, erfgoed en landschap. Brabants Landschap is een financieel gezonde organisatie. We zijn daardoor in staat onze bijdrage te leveren aan grondverwerving voor nieuwe natuur en te investeren in ons erfgoed. Om dat te kunnen blijven doen, is extra fondsenwerving van groot belang. Daar gaan we meer op inzetten. We zien dat als kansrijk omdat we weten dat veel Brabanders, en zeker onze beschermers, graag hun steentje bijdragen aan natuurbehoud en -versterking en een mooie, gezonde leefomgeving.

Formatie

De komende jaren zijn heel kansrijk voor natuur en erfgoed. Om alle kansen te benutten, is een gerichte versterking van onze organisatie nodig. Brabants Landschap wil een compacte werkorganisatie blijven, maar op enkele cruciale posities is meer inzet en expertise nodig. Daartoe is een formatieplan gemaakt en een begin gemaakt met het werven van enkele nieuwe medewerkers. Deze versterking vindt plaats op communicatie en fondsenwerving, ecologie, projectleiding en HR. Om voldoende aandacht te geven aan alle kansen en opgaven (o.a. in verband met de gebiedsgerichte aanpakken in Brabant) zijn we van twee naar drie district-beheerders gegaan. Daarnaast zijn in de staf twee functies uit elkaar gehaald: hoofd erfgoed en hoofd natuurbeheer.

Beschermers-administratie

In het laatste kwartaal hebben we een nieuw CRM-systeem ingevoerd, waarmee we de beschermers-administratie veel beter kunnen uitvoeren. Via de website kunnen mensen nu aangeven hoe zij hun bijdrage willen voldoen. Omdat de betalingsmogelijkheid met de acceptgiro na 2023 vervalt, is de ambitie daarbij om zoveel mogelijk over te gaan naar automatische incasso's.

Personeel

Per 31 december 2022 werkten bij Brabants Landschap 71 medewerkers met een vast dienstverband, waaronder 23 parttimers. Van deze medewerkers maakten er vier gebruik van de seniorenregeling. Dit houdt in dat ze een dag of dagdeel per week minder werken met inlevering van 10% salaris, maar met behoud van 100% pensioenopbouw.

Personeelsbeleid

Brabants Landschap heeft een personeelsvertegenwoordiging, die enkele keren per jaar bijeenkomt onder voorzitterschap van de directeur. Vanuit het Hoofdbestuur is een personeelscommissie samengesteld, die het personeelsbeleid volgt en stuurt. Ook is er een interne en externe klachtenregeling opgesteld. Daarnaast bestaat er een regeling met betrekking tot opleidingsfaciliteiten. Brabants Landschap organiseert bijscholingscursussen op het gebied van arbo, veiligheid en VCA-certificering. Voor het bezoldigingsbeleid van Brabants Landschap verwijzen we naar pagina 77 van het financieel jaarverslag.

Personeelsvertegenwoordiging

In 2022 vonden twee overleggen plaats van de personeelsvertegenwoordiging met de directie. Daarin werden onder andere de ontwikkelingen rond het integriteitsbeleid, de gedragscode, personele ontwikkelingen, Covid-19 maatregelen, werkkleding, automatisering, een terugblik op het wervingsproces van de nieuwe directeur, verlofuren en de hoge inflatie besproken.

Op 9 maart waren J. Vos, voorzitter en M. Moorman, lid Hoofdbestuur het laatste half uur aanwezig bij het overleg voor een wederzijdse kennismaking.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim in 2022 bedroeg 5,0%. Dat is hoger dan in voorgaande jaren (2021: 3,5%, 2020: 4,2% en 2019: 4,1%). (Long) COVID speelde daarbij een belangrijke rol. In 2022 was bij 6 medewerkers sprake van langdurige uitval wegens ziekte.

Fondsenwerving

Richtlijnen voor de jaarverslaglegging

In dit jaarverslag wordt het Reglement CBF-keur en de richtlijn 650 voor fondsenwervende instellingen gevolgd. De implementatie van de Code Wijffels voor Goede Doelen vindt plaats in de CBF-Keur. In de opgestelde verantwoordingsverklaring legt het Algemeen Bestuur verantwoording af over drie algemeen geldende principes:

1. scheiden van uitvoering, besturen en toezicht houden;
2. bevorderen van efficiëntie en doelmatigheid;
3. duidelijkheid over omgang met belanghebbenden.

Deze verantwoordingsverklaring is op 13 juni 2014 door het Algemeen Bestuur vastgesteld.

Stichting Ons Brabants Landschap

De Stichting Ons Brabants Landschap stelt zich ten doel financiële ondersteuning te vinden voor projecten en activiteiten van Brabants Landschap, die buiten de reguliere subsidieregelingen vallen. De stichting zoekt deze ondersteuning bij bedrijven, instellingen en particulieren. In 2022 is deze stichting opgeheven als aparte entiteit; vanaf dat moment worden de fondsenwervende activiteiten en samenwerkingen met bedrijven direct vanuit de werkorganisatie van Brabants Landschap vormgegeven.

Donaties, giften en schenkingen

Brabants Landschap ontvangt regelmatig donaties, giften en schenkingen, waaronder nalatenschappen van particulieren. Met deze extra inkomsten zijn we in staat projecten uit te voeren, die normaal niet gerealiseerd zouden kunnen worden.

Nationale Postcode Loterij

De Nationale Postcode Loterij keerde in 2022 in totaal € 331,9 miljoen uit aan 175 goede doelen op het gebied van mensenrechten, ontwikkelingssamenwerking en natuur-, landschap- en milieubescherming. LandschappenNL ontving in 2022 gezamenlijk een bedrag van € 13,5 miljoen uit de netto-opbrengst van de loterij. Brabants Landschap ontving hiervan in totaal € 1,135 miljoen inclusief de bijdrage van € 197.500 voor het Coördinatiepunt Landschapsbeheer. Met behulp van de bijdrage van de loterij is het voor Brabants Landschap mogelijk projecten uit te voeren, die anders niet gerealiseerd zouden kunnen worden. In veel gevallen worden de gelden ingezet als cofinanciering. Hierdoor komt extra geld beschikbaar om deze projecten te realiseren.

Wij worden gesteund door

Brabants Landschap bedankt

AL HAAR BEDRIJFSVRIENDEN

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

Samen met onderstaande bedrijven bouwen we aan een toekomstbestendige, duurzame en groene samenleving op de Brabantse Wal en in het Land van Heusden en Altena.

dhr T van Oord

Beheercommissie

De basis voor het reguliere beheer is vastgelegd in de beheerplannen van de terreinen. Deze kennen een looptijd van ongeveer tien jaar. Bij het opstellen en actualiseren van de beheerplannen wordt van diverse bronnen gebruik gemaakt. Het gaat hierbij om monitoringsgegevens, externe ontwikkelingen, nieuw en aangepast beleid etc. Natuurbeheer wordt over het algemeen ingezet voor de lange termijn. In de basis staat continuïteit van beheer dan ook voorop. Dit wil echter niet zeggen dat nieuwe ontwikkelingen of kennis niet worden betrokken bij het actualiseren van de plannen. De beheercommissie is voor ons een belangrijk orgaan om ons scherp te houden bij dergelijke ontwikkelingen. De commissie is breed samengesteld met deskundigen vanuit verschillende vakgebieden.

In 2022 werd de Beheercommissie gevormd door Simon Middelkamp (voorzitter), Karin

Albers, Kees Bastmeijer, Emiel Brouwer, Joep Dirkx, Pieck van Hoven, Henk Moller Pillot, Adrie Rombouts, Jos Rijntjes, Joost Vogels, Paul Wolff, Joris Hogenboom, Ernst-Jan van Haaften, Arjen Simons en Vivian Maas.

De Beheercommissie stelde de beheerplannen voor landgoed Nemerlaer, Roovertse Heide en Zoomland & Zurenhoek vast. Daarnaast gaf de commissie advies over de beheervisie voor akkerbeheer, over het nieuwe beleidsplan en over een aantal projecten: de natuurinrichting en waterberging bij de Kraaijbergse Plas, de nevengeul op de Groesplaat en de ontwikkeling van broedeilanden in het Markiezaatsmeer. Er werden vijf bijeenkomsten gehouden. Hierbij werd een bezoek gebracht aan de terreinen Achtereinds Laag en Greveschutven, Nemerlaer, de Roovertse Heide en Zoomland.

Integriteitsbeleid

Brabants Landschap vindt integriteit belangrijk en wil integriteit blijvend onder de aandacht brengen bij iedereen die zich voor Brabants Landschap inzet. We willen onze personeelsleden en vrijwilligers een veilige en positieve werkomgeving bieden. En als erkend goed doel is het cruciaal dat we ook als organisatie integer werken.

Voorjaar 2022 hebben we ons integriteitsbeleid vastgesteld. Met dit beleid beogen we integriteit te bevorderen en te borgen. De overkoepelende doelstelling is het voorkómen van ongewenst gedrag en het bevorderen van gewenst gedrag.

Als onderdelen van dit beleid zijn de volgende uitwerkingen gemaakt en uitgevoerd:

- ▶ Er is een gedragscode opgesteld voor de medewerkers. De gedragscode maakt duidelijk wat de waarden en normen zijn die Brabants Landschap van belang acht en wat wel en niet toelaatbaar is voor medewerkers. De code is daarmee ook een instrument om medewerkers aan te spreken op hun gedrag. Voor vrijwilligers wordt nog een beknopte versie van deze gedragscode gemaakt.
- ▶ Het beleid en de gedragscode is besproken met de personeelsvertegenwoordiging.
- ▶ Na de vaststelling is de gedragscode in de diverse teams met de medewerkers besproken. Ook is integriteit een terugkerend onderwerp in de functioneringsgesprekken.
- ▶ Alle leden van het bestuur en de directie hebben een integriteitsverklaring ondertekend.
- ▶ Er is een protocol ongewenst gedrag vastgesteld, waarin is vastgelegd hoe melding van ongewenst gedrag kan worden gemaakt en welke klachtenprocedure kan worden gevolgd.
- ▶ Binnen de organisatie zijn twee vertrouwenspersonen aangewezen. Een externe vertrouwenspersoon moet nog worden aangesteld.
- ▶ Brabants Landschap kent een klachtenregeling voor externen.

In 2022 is één integriteitskwestie geconstateerd en aangepakt, in relatie tot eigendom van Brabants Landschap. In 2022 zijn geen klachten over ongewenst gedrag gemeld.

Financiële paragraaf

In het financiële jaarverslag wordt de jaarrekening toegelicht. Hier geven we enkele belangrijke kerncijfers. Het totaal van de baten bedraagt dit verslagjaar afgerond € 25.594.000. Totaal is 81,2% van de baten besteed aan de doelstellingen. Dit percentage is dit verslagjaar ruim 10 procentpunten lager dan normaal. De verklaring daarvoor is dat de baten hoger zijn vanwege het vrijvallen van € 1.831.395 van het project agrarisch landschapsbeheer en doordat er aankoopsubsidies van eerdere jaren pas in dit jaar zijn ontvangen. Daarbovenop konden wij dit jaar minder natuur aankopen waardoor de besteding aan doelstellingen lager uitvalt.

Voor het hierboven genoemde vrijgevallen bedrag is een nieuwe reserve in het leven geroepen, namelijk de reserve groenblauwe dooradering. Het totaal van de wervingskosten bedraagt 1,4% van de geworven baten. Wenselijk is maximaal 4%. De verhouding kosten beheer en administratie ten opzichte van de totale lasten is in 2022 3,9% en de gehanteerde en de vastgelegde norm bedraagt maximaal 5%. Het balanstotaal per ultimo 2022 bedraagt afgerond € 35.347.000.

De bestemmingsreserves bestaan uit:

- ▶ continuïteitsreserve
- ▶ reserve aankoop natuurgebieden
- ▶ reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden
- ▶ reserve groenblauwe dooradering
- ▶ reserve gebouwen inclusief ondergrond
- ▶ reserve erfpachtkoopsommen
- ▶ reserve beleggingen

De solvabiliteit en de liquiditeitspositie van Brabants Landschap zijn ruim voldoende. Daardoor kunnen eventuele financiële risico's worden opgevangen.

Beleggingsbeleid

De doelstelling van het beleggingsbeleid bij Brabants Landschap is vastgelegd in het in 2022 geactualiseerde beleggingsstatuut en gericht op het behoud van het vermogen. Dit vereist een rendement dat ten minste gelijk is aan de inflatie.

De eindverantwoordelijkheid voor het beheer van het vermogen ligt bij het Hoofdbestuur van Brabants Landschap, dat daartoe een financiële commissie heeft aangesteld met daarin de voorzitter, penningmeester en directeur. De financiële commissie is verantwoordelijk voor het beheer van het vermogen en neemt de beslissingen over de beleggingen binnen de kaders van het beleggingsstatuut. De financiële commissie komt tweemaal per jaar bijeen en rapporteert aan het Hoofdbestuur over het gevoerde beleggingsbeleid.

Uitgangspunten bij het beleggingsbeleid zijn:

- ▶ Bij de keuze van beleggingen wordt uitgegaan van de principes van 'duurzaam beleggen'. Beleggingen voldoen aan duurzaamheidscriteria volgens de UN Global Compact Principles. De vermogensbeheerder hanteert ESG (environmental, social en governance) criteria bij de samenstelling van de portefeuille. De vermogensbeheer-

der kan zich laten bijstaan door een externe duurzaamheidsmanager en belegt bij voorkeur in beleggingsfondsen die binnen de sectoren zoeken naar de meest duurzame invulling (*best-in-class*-benadering) en die een actief klimaatbeleid voeren. Uitgesloten zijn ondernemingen die betrokken zijn bij de productie van wapens, bij de productie van fossiele brandstoffen en bij de productie van tabak.

- De beleggingshorizon is lang, dat wil zeggen 10 jaar. Het te beleggen vermogen wordt op een dynamische wijze gemanaged. De risicobeheersing vindt plaats door een juiste strategische mix over de verschillende beleggingscategorieën en het voeren van een actief beleggingsbeleid door de vermogensbeheerder. Beleggingen bestaan uit directe beleggingen in effecten of beleggingen via beleggingsfondsen. Een individueel aandeelbelang mag nooit meer dan 5% van het totale belang in aandelen bedragen.

Het beheer van de voor beleggingen beschikbare gelden is ondergebracht bij een onder toezicht van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) staande vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder dient de portefeuille aan te sturen binnen de door het Hoofdbestuur geformuleerde doelstellingen en de daaruit voortvloeiende beleggingsrichtlijnen. De financiële commissie houdt toezicht op de gemaakte afspraken met de vermogensbeheerder(s) en eventuele beleggingsadviseur(s). De financiële commissie delegeert het beheer van het belegd vermogen momenteel aan de vermogensbeheerder van Van Lanschot. Onder andere vanwege administratieve voordelen zijn de effecten die ondergebracht waren bij de ABN-AMRO en de Rabobank in september 2022 verkocht en tegelijkertijd voor de waarde van dat moment aangekocht via Van Lanschot.

Het totaal belegd vermogen bedraagt per 31 december 2022 € 14.815.451. Het boekjaar 2022 is een slecht beleggingsjaar geweest en het negatieve beleggingsresultaat bedraagt € 2.076.388. Dit is inclusief de kosten van de externe vermogensbeheerders.

Risicoparagraaf

COVID

Ook in 2022 hebben we nog met de impact van corona te kampen gehad. Enkele medewerkers kregen te maken met langdurige gezondheidsklachten. Voor Brabants Landschap als organisatie bleven de gevolgen beperkt. Het werk van de vrijwilligers kon weer goed worden opgepakt. Projecten in natuurterreinen en gebouwen konden worden uitgevoerd zoals gepland. We hebben geen beroep hoeven doen op de NOW-regeling.

Dumping drugsafval Brabantse Wal

In het voorjaar van 2021 werd in één van onze terreinen op de Brabantse Wal een verborgen, gegraven put gevonden, waarin langere tijd drugsafval is geloosd. In 2022 is komen vast te staan dat provincie en omgevingsdienst de sanering op zich nemen. We hebben een veldbezoek met de staatssecretaris gehad, samen met alle overige betrokken partijen. Hiermee zijn de ingrijpende gevolgen van dergelijke dumpingten nadrukkelijk op de agenda gekomen.

Klacht bij de Europese Commissie

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters over de PNB regeling, welke klacht volgens de Europese Commissie later zou zijn 'opgevolgd' door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters ('VGG'), oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed. Zowel de VGG als de natuurbeschermingsorganisaties, waaronder Brabants Landschap en de

andere provinciale Landschappen, hebben op verschillende grond/en tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld. De VGG heeft beroep ingesteld, omdat zij van mening is dat de formele onderzoeksprocedure had moeten worden geopend. Wij hebben mede beroep aangetekend, omdat de natuurbeschermingsorganisaties onder andere in tegenstelling tot de Europese Commissie van mening zijn dat natuurbeschermingsorganisaties als De Landschappen niet kwalificeren als 'onderneming', en aldus geen sprake is van staatssteun. Voorts is er naar het inzicht van de natuurbeschermingsorganisaties evenmin sprake geweest van een 'economisch voordeel', althans niet in de mate die de Europese Commissie lijkt aan te nemen en heeft de PNB regeling niet geleid tot een vervalsing van de mededinging en/of een beïnvloeding van het interstatelijk handelsverkeer, omdat het alleen gaat over Nederlands natuurbeheer.

In september 2020 is er een uitspraak geweest van het EU Hof van Justitie in Luxemburg. In dit arrest zijn de conclusies van het EU Gerecht uit 2018 in stand gelaten en is geoordeeld dat de Europese Commissie de PNB regeling middels een verkeerde onderzoeksprocedure heeft beoordeeld, en er zodoende een procedureel gebrek kleefde aan het eerdere besluit van de Europese Commissie uit 2015. Het gevolg van de arresten van het Gerecht en het EUH of van Justitie is dat het besluit van de Europese Commissie van 2 september 2015 nietig is. De Europese Commissie zal de PNB regeling vermoedelijk aan een hernieuwde beoordeling onderwerpen.

Wij wachten de voortgang van dit hernieuwde onderzoek af en zien de uitkomst ervan wederom met vertrouwen tegemoet. In het kader van de PNB regeling, gelijk de subsidieregelingen vóór de invoering van de PNB regeling in 1993, werden de natuurbeschermingsorganisaties belast met de aankoop of verkrijging van gronden ten behoeve van de totstandbrenging van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (thans: Natuurnetwerk Nederland) met als uitdrukkelijk doel de verworven gronden planmatig te transformeren en daarmee ook financieel af te waarderen tot natuurterrein, om deze eeuwigdurend als natuur te beheren en te behouden, alsmede open te stellen. De waarde van deze terreinen is in beginsel nihil, omdat kwalitatief adequaat beheer van natuurterreinen per saldo geld kost. In die zin is er ook geen sprake van financiële bevoordeling of andersoortige begunstiging van de natuurbeschermingsorganisaties, waardoor naar onze mening ook geen sprake is van staatssteun. Terug vordering van subsidies dan wel de rente daarover is naar onze mening thans ook niet aan de orde. Daarom is gelijk aan voorgaande jaren geen verplichting opgenomen in de jaarrekening. Voor de volledigheid zij opgemerkt dat mocht de Europese Commissie na herbeoordeling toch tot de conclusie komen

dat sprake is van (on)verenigbare staatssteun, de Staat gedwongen kan zijn (een deel van) de ontvangen steun en/of de rente daarover terug te vorderen van de natuurbeschermingsorganisaties hetgeen materiële gevolgen kan hebben voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties. Welk besluit de Europese Commissie zal nemen zal eerst echter moeten worden afgewacht. We blijven ons verder graag richten op onze relatie en samenwerking met particuliere natuureigenaren, die Brabants Landschap van grote waarde vindt en met wie wij in grote mate belangen delen, ook ten aanzien van toekomstig natuurbeheer.

De TBO's en de VGG blijven in gesprek om te verkennen of er mogelijkheden zijn om de inmiddels langlopende procedure in der minne te beslechten. (Ook) bij een minnelijke regeling dient rekening te worden gehouden met materiële gevolgen voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties.

Risicobeleid

In 2022 hebben wij nog geen integraal risicobeleid opgesteld. Het voornemen is om dit in 2023 te doen.

Toekomstparagraaf

Met het vaststellen van het Meerjarenbeleidsplan zijn de hoofdlijnen van de voorgenomen vernieuwingen bepaald. In 2023 zal een aantal van die hoofdlijnen worden geconcretiseerd naar resultaten en activiteiten. Dat geldt in ieder geval voor communicatie en fondsenwerving, verduurzaming van ons erfgoed, onze bossenstrategie en onze strategie voor gronduitgifte aan agrariërs.

We zijn vergevorderd met het vernieuwen van onze communicatiemiddelen. Eind 2022 is de website geheel vernieuwd. In maart 2023 is het eerste nummer van ons vernieuwde magazine bij onze beschermers op de mat gevallen. Met een grotere diversiteit in aard en lengte van artikelen, meer ruimte voor beeld, en een iets groter formaat. We laten meer zien van de visie van Brabants Landschap en de resultaten van ons werk. Ook is er structureel aandacht voor het werk van vrijwilligers en de bijdrage die beschermers en donateurs aan ons werk leveren.

De ‘gebiedsgerichte aanpak groen-blauw’ krijgt onder leiding van de provincie steeds meer vorm. Brabants Landschap speelt in zeven van de zeventien gebieden een actieve rol. Wij zien deze aanpak als noodzakelijk en kansrijk voor het vormgeven van een aantal urgente opgaven: het herstel van de natuur in de Natura 2000-gebieden, de stikstofproblematiek, de verdroging van de natuur, de noodzakelijke omslag naar natuurinclusieve landbouw en de afronding van het Natuurnetwerk Brabant. Wij werken samen met andere partijen aan plannen waarin de

verschillende functies op de geschikte plekken tot ontwikkeling kunnen komen. Daarbij gaan we ook actief werken aan nieuwe vormen van samenwerking met boeren in en rond onze natuurterreinen. Verder blijven we, in samenwerking met onze burens en de waterschappen, werken aan het zoveel mogelijk vasthouden van water in en rondom onze gebieden. Helaas komt het beleid vanuit het Rijk dat nodig is om deze aanpak tot uitvoering te brengen, traag van de grond. Zo wachten we op helderheid over de regeling voor piekbelasters en de uitwerkingen voor klimaat en water. Desondanks werken de Brabantse partners de visies voor de gebieden zo goed mogelijk uit en vertalen we die ook in een Brabants Programma Landelijk Gebied, dat in juli moet worden opgeleverd. Dit plan is de basis voor financiering voor de noodzakelijke plannen vanuit het Rijk.

De provincie heeft per 15 december 2022 een afwaarderings-/aankoopstop aangekondigd voor gronden in het provinciale deel van het Natuurnetwerk Brabant. Dat is een teleurstellende stap die is ingegeven door een bezuinigings-taakstelling van het college van GS. De inzet is om het gat dat hiermee dreigt te vallen op te vangen met andere financieringsbronnen voor de grote ambities voor het landelijk gebied, waaronder die voor de bossenstrategie. In ieder geval wil Brabants Landschap voorkomen dat hier gevoelige gaten in het Natuurnetwerk vallen.

Brabants Landschap wil actief uitvoering geven aan de ambitie van het in 2022 verschenen lande-

lijke Aanvalsplan Landschap. Streven hierin is tot 10% groen-blauwe dooradering in het landelijk gebied te komen. Brabants Landschap heeft het trekkerschap op zich genomen voor een pilot in het Van Gogh Nationaal Park. Hiertoe is een aanvraag ingediend bij het ministerie van LNV, waarover we in het voorjaar van 2023 uitsluitsel krijgen.

Voor ons erfgoed is de restauratie van Haanwijk het grootste project in 2023. We maken verder plannen voor Wargashuyse, Mattemburgh en Oud Herlaer. Voor dat laatste project hebben we goede hoop op een substantiële subsidie uit een Europees fonds. Daarmee komt ook de realisatie van het Buitenmuseum een stap dichterbij. We werken samen met het Noord-Brabants Museum aan een realisatieplan. Ook voor de renovatie en verduurzaming van het Heerkenshuis bij Udenhout is een plan gemaakt. De financiële dekking daarvan is een grote opgave waaraan nu wordt gewerkt.

Tot slot, maar zeker niet onbelangrijk, onze ambities op het gebied van duurzaamheid: als Brabants Landschap willen we het goede voorbeeld geven en bijdragen aan een duurzame samenleving. In 2023 maken we zoals gezegd een plan voor de verduurzaming van ons erfgoed. Een concrete actie op dit gebied is het aanbrengen van dubbel glas in ons kantoor in de boerderij bij Kasteel Nemerlaer in Haaren. Daarnaast gaan we actiever invulling geven aan duurzaam inkopen; voedingsmiddelen en catering zullen we zoveel mogelijk biologisch laten zijn. We doen daarin ook mee in een project biologische catering van de provincie. In 2023 maken we ook een nieuw mobiliteitsplan; waar dat technisch mogelijk is, maken we een begin met de omslag naar elektrisch rijden.

Haaren, april 2023

Joris Hogenboom, directeur

Financieel jaarverslag 2022

Inhoud

Financieel jaarverslag

	55
Samengevoegde balans	56
Samengevoegde staat van baten en lasten	57
Toelichting	58
Accountantsverklaring	79
Begroting 2023	81

Bijlagen

	82
Verantwoordingsverklaring CBF	83
Ledenlijst Algemeen Bestuur 2022	85
Relevante nevenfuncties Algemeen Bestuur 2022	86
Specificatie natuurterreinen 2022	88

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

Balans na resultaatbestemming

		31 DECEMBER 2022 IN € 1.000	31 DECEMBER 2021 IN € 1.000
1 ACTIVA			
1.1	MATERIËLE VASTE ACTIVA	596	425
1.2	VOORRADEN	45	47
1.3	VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	9.704	11.174
1.4	EFFECTEN	14.815	15.092
1.5	LIQUIDE MIDDELEN	10.187	11.742
		<u>34.751</u>	<u>38.055</u>
		35.347	38.480
2 PASSIVA			
RESERVES EN FONDSEN			
- RESERVES			
2.1	CONTINUÏTEITSRESERVES	5.000	5.000
2.2	BESTEMMINGSRESERVES	21.663	20.162
		<u>26.663</u>	<u>25.162</u>
- FONDSEN			
2.3	BESTEMMINGSFONDSEN	1.125	1.125
		<u>27.788</u>	<u>26.287</u>
2.4	VOORZIENINGEN	46	46
2.5	LANGLOPENDE SCHULDEN	107	1.941
2.6	KORTLOPENDE SCHULDEN	7.406	10.206
		<u>35.347</u>	<u>38.480</u>

Staat van baten en lasten

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
3 BATEN			
3.1 VAN OVERHEDEN			
3.1.1 SUBSIDIES AANKOOP NATUURGEBIEDEN	2.449	5.700	2.681
3.1.2 DIVERSE SUBSIDIES	16.157	11.191	11.810
	18.606	16.891	14.491
3.2 VAN PARTICULIEREN			
3.2.1 BEHEER EN PROJECTEN	1.087	940	896
3.2.2 CONTRIBUTIES, DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	1.281	783	1.418
	2.368	1.723	2.314
3.3 VAN BEDRIJVEN			
3.3.1 BEHEER EN PROJECTEN	2.528	2.167	2.286
3.3.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	115	21	19
	2.643	2.188	2.305
3.4 VAN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN			
3.4.1 BEHEER EN PROJECTEN	439	437	170
3.4.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	10	5	2
	449	442	172
3.5 LOTERIJORGANISATIES	1.135	1.125	1.163
TOTAAL VAN DE GEWORVEN BATEN	25.201	22.369	20.445
3.6 OVERIGE BATEN	422	100	0
TOTAAL BATEN	25.623	22.469	20.445
4 LASTEN			
BESTEED AAN DOELSTELLINGEN			
4.1 AANKOOP NATUURGEBIEDEN MET OPSTALLEN	1.767	8.000	3.360
4.2 ONDERHOUD NATUURGEBIEDEN EN OPSTALLEN	7.641	7.485	8.355
4.3 LANDSCHAPSBEHEER	2.061	1.212	1.759
4.4 PROJECTEN	8.042	3.871	4.791
4.5 COMMUNICATIE	1.300	1.007	850
	20.811	21.575	19.115
4.6 WERVINGSKOSTEN	365	299	287
4.7 KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE	863	820	773
TOTAAL LASTEN	22.039	22.694	20.175
SALDO VOOR FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	3.584	-225	270
4.8 SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	-2.083	225	1.017
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	1.501	0	1.287
BESTEMMING RESULTAAT 2022			
Voor de mutaties zie pagina 63 tot en met 67 van dit jaarverslag.			
TOEGEVOEGD AAN OF ONTTROKKEN UIT			
2.1 CONTINUÏTEITSRESERVE			
2.1.1 CONTINUÏTEITSRESERVE	0	0	0
2.2 BESTEMMINGSRESERVES			
2.2.1 RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN	1.682	-2.267	-460
2.2.2 RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	150	2.162	800
2.2.3 RESERVE GROENBLAUWE DOORADERING	1.831		
2.2.4 RESERVE GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	-234	100	234
2.2.5 RESERVE ERFPACHTKOOPSOMMEN			
2.2.6 RESERVE BELEGGINGEN	-1.928	5	717
	1.501	0	1.291
2.3 BESTEMMINGSFONDSEN			
2.3.1 NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN			
2.3.2 PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS			
2.3.3 BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER	0	0	0
2.4 VOORZIENINGEN			
2.4.1 VOORZIENING JUBILEUMUITKERINGEN	0		-4
	0		-4
TOTAAL VERDELING RESULTAAT	1.501	0	1.287

Financieel jaarverslag 2022

Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten 2022

Algemeen

Stichting Het Noordbrabants Landschap (hierna genoemd Brabants Landschap) is feitelijk en statutair opgericht op 22 januari 1932 te 's-Hertogenbosch en is ingeschreven bij het handelsregister van de Kamer van Koophandel voor Brabant onder nummer 41080575. De stichting houdt kantoor te Haaren op landgoed Nemerlaer. Brabants Landschap heeft ten doel het behoud en de ontwikkeling van natuur- en landschapsschoon en erfgoed in de provincie Noord-Brabant. Zij realiseert deze doelstelling door aankoop, inrichting en beheer van natuurgebieden en erfgoed, landgoederen en landbouwgronden gelegen in het Natuurnetwerk Brabant, alsmede via taken op het gebied van landschapsbeheer. De bestuurscommissie van Brabants Landschap staat op pagina 84 van dit verslag. Brabants Landschap is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Hierdoor zijn schenkingen onder bepaalde voorwaarden fiscaal aantrekkelijk voor de gever en hoeft Brabants Landschap geen schenk- of erfbelasting af te dragen.

Stichting Ons Brabants Landschap is in 2022 opgeheven. Zie pagina 45 van dit verslag (Fondsenwerving). Stichting Ons Brabants Landschap is vanaf 2020 niet meer geconsolideerd met Stichting Het Noordbrabants Landschap. De reden hiervoor is dat gebruik gemaakt is van de vrijstelling van artikel 407 lid 1a Boek 2 BW.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende organisaties. Bij het opmaken van de jaarrekening zijn de richtlijnen van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) gehanteerd.

Gronden die zijn aangekocht worden direct op het moment van aanschaf als kosten verwerkt en op deze manier, via de bestemming van het saldo, ten laste van de hiervoor bestemde bestemmingsreserve gebracht. Voor een deel van deze gronden wordt – na de aanschaf – subsidie aangevraagd, bijvoorbeeld in het kader van de transformatie van deze gronden naar natuurgebied. De subsidies worden in het boekjaar verantwoord als de subsidiebeschikking is afgegeven in het boekjaar zelf.

De waardering van activa en passiva is gebaseerd op het stelsel van historische kosten, tenzij hierna anders aangegeven. Niet genoemde activa en passiva zijn voor de nominale waarde in de balans opgenomen. De grondslagen zijn ten opzichte van vorig jaar ongewijzigd gebleven.

Continuïteit en schattingen

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op de continuïteitsveronderstelling en op basis van de momenteel beschikbare informatie. Bij het opstellen van de jaarrekening maakt de leiding van de stichting schattingen en gaat van bepaalde veronderstellingen uit die van invloed kunnen zijn op de waardering van activa, passiva en de uitkomsten van de winst- en verliesrekening. De werkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen en veronderstellingen.

Materiële vaste activa

In de jaarrekening wordt het bezit aan gronden en gebouwen gewaardeerd op het symbolische bedrag van € 1 omdat de onroerende bezittingen duurzaam aan het economische proces onttrokken zijn. De uitbreidingen worden gefinancierd door middel van subsidies, uit de reserve aankoop natuurgebieden en uit het bestemmingsfonds bepaald door derden.

De investeringen van Brabants Landschap worden gewaardeerd op kostprijs onder aftrek van afschrijving, welke wordt berekend volgens de afschrijvingsmethode 'Sum of the year digits' op basis van de geschatte levensduur. De dienstauto's worden in zeven jaar afgeschreven. Werktuigen, inventaris, quads en mountainbikes in vijf jaar en automatiseringsmiddelen in drie jaar. Voor de dienstauto's en de werktuigen is rekening gehouden met een restwaarde.

Voorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs of duurzaam lagere actuele waarde en hebben een courante waarde. Daarom is er geen voorziening voor incurante voorraden.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen. Er zijn dit verslagjaar geen dubieuze debiteuren en daarom is er voor de dubieuze debiteuren geen voorziening. De te verwachten erfstellingen en legaten worden vastgesteld aan de hand van schriftelijk vastgelegde informatie.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Brabants Landschap maakt geen gebruik van financiële derivaten en loopt een renterisico en een kredietrisico voor wat betreft de vorderingen en de schulden. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Effecten

De aandelen, obligaties en de alternatieve beleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde en vervolgens tegen de actuele waarde, zijnde de marktwaarde. De koersresultaten worden verantwoord onder de post saldo financiële baten en lasten in de staat van baten en lasten. In het najaar van 2021 is aan de vermogensbeheerders van dat moment gevraagd hun beleggingsvisie te presenteren, met als doel om uiteindelijk de keuze te maken voor één of maximaal twee vermogensbeheerders.

De drie vermogensbeheerders hebben van deze uitnodiging gebruik gemaakt. Dit waren ABN AMRO, Rabobank en Van Lanschot. Op basis van een aantal criteria is de keuze gemaakt om de komende jaren alleen nog gebruik te maken van Van Lanschot als vermogensbeheerder. Eind september 2022 zijn de effectenportefeuilles bij ABN AMRO en Rabobank verkocht en direct aansluitend opnieuw belegd bij Van Lanschot.

In september 2022 is het beleggingsstatuut aangepast en goedgekeurd door het hoofdbestuur. Duurzaam beleggen is een belangrijk onderdeel van het beleggingsstatuut. Er wordt gestreefd naar een rendement dat op de lange termijn minimaal gelijk is aan de inflatie en zo mogelijk een additioneel rendement. De minimale en maximale bandbreedtes van obligaties en aandelen zijn vastgelegd en de beleggingshorizon is vastgesteld op tien jaar.

Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uit kortlopende banktegoeden en worden gewaardeerd tegen nominale waarde. De liquide middelen staan, voor zover niets nader vermeld, ter vrije beschikking van de stichting en betreffen direct opeisbare vorderingen op kredietinstellingen.

Continuïteitsreserve

Deze reserve dient om eventuele toekomstige exploitatietekorten te kunnen opvangen. De maximaal toegestane hoogte van deze reserve mag conform de norm van het CBF niet meer zijn dan 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie.

Bestemmingsreserve

De reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden dient voor het niet-reguliere beheer, een eigen aandeel in natuurontwikkeling en voor de afdekking van eventuele toekomstige claims. De reserve aankoop natuurgebieden wordt aangewend om het gedeelte van de aankoopssommen voor natuurgebieden te financieren, dat niet voor subsidie in aanmerking komt.

De reserve gebouwen inclusief ondergrond is bedoeld voor de aankoop van gebouwen die onlosmakelijk zijn verbonden met de te verwerven natuurgebieden. Deze aankopen komen niet voor subsidie in aanmerking. De reserve erfpachtcoopsommen is er om eventueel oude erfpachtcontracten terug te kunnen kopen en de reserve beleggingen is er om nadelige ongerealiseerde koersresultaten per ultimo van het boekjaar in de toekomst te kunnen opvangen.

Bestemmingsfondsen

De bestemmingsfondsen betreffen fondsen waaraan door derden voorwaarden zijn gesteld. Uit de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij worden diverse projecten en activiteiten ge(co)financierd.

Voorzieningen

De voorzieningen betreffen schattingen van voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen, waarvan de omvang onzeker is en welke oorzakelijk samenhangen met de periode voorafgaande aan de balansdatum. Voorzieningen worden gewaardeerd tegen contante waarde.

Voorziening jubilea

De voorziening voor jubilea is bedoeld voor de medewerkers die 25 of 40 jaar in dienst zijn bij Brabants Landschap. Conform de Raamcao Bos en Natuur krijgt een medewerker bij het jubileum een bruto maandsalaris netto. De voorziening is opgenomen tegen contante waarde rekening houdend met een disconteringsvoet van 1%. Bij de berekening is rekening gehouden met de blijf kans van een medewerker. De voorziening heeft een overwegend langlopend karakter.

Langlopende schulden

De langlopende schulden zijn schulden van langer dan één jaar. Deze post bevat in 2022 waarborgsommen voor huur, vooruitontvangen compensatie voor dassen en een depot. Deze zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden bevatten schulden en vooruitontvangen bedragen met een looptijd die korter is dan één jaar. Deze zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen

De baten en lasten worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties en toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben op basis van de verrichte prestaties.

Subsidies aankoop natuurgebieden en diverse subsidies

De subsidies van het GOB voor aankoop van grond in het Natuurnetwerk Brabant worden opgenomen in het jaar van de schriftelijke toezegging of anders in het jaar van ontvangst. Regelmatig is dat in een later jaar dan het jaar waarin de aankoop is gedaan. Hierdoor lopen subsidies en uitgaven voor aankoop van natuurgebieden niet synchroon. De subsidie van SNL is een vergoeding voor het beheer van onze natuurgebieden waarvan de voorschotten en afrekening geheel worden verantwoord in het jaar van ontvangst. De subsidies voor projecten hebben een incidenteel karakter en worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties en toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben op basis van de verrichte prestaties.

Baten beheer en projecten, contributies, donaties, giften, schenkingen en overige baten

Deze opbrengsten zijn afkomstig van particulieren, van bedrijven en van organisaties zonder winststreven. Zie voor de toelichting pagina 71 tot en met 74 van dit verslag.

Baten van loterijorganisaties

Deze opbrengsten zijn afkomstig van de Nationale Postcode Loterij en worden verantwoord in het desbetreffende jaar. Zie voor de toelichting pagina 74 van dit verslag.

Besteed aan de doelstellingen

Voor de lasten zie de diverse categorieën in de staat van baten en lasten op pagina 57. Dezelfde categorieën zijn terug te vinden in de kostenverdeelstaat op pagina 75 en de toelichtingen staan op pagina 76 van dit verslag. De wervingskosten bestaan voornamelijk uit activiteiten voor ledenwerving en fondsenwerving.

Pensioenen

De pensioenen van de medewerkers van Brabants Landschap zijn ondergebracht bij de Stichting Bedrijfspensioenfonds van de Landbouw (BPL). Het pensioen bestaat uit een verplichte basisregeling en een excedentregeling voor de medewerkers waarvan het loon boven de sociale verzekeringsgrens komt. Voor beide vormen van het pensioen geldt de middelloonregeling. Op 1 augustus 2022 heeft het BPL de pensioenen verhoogd met 2,6% en per 1 januari 2023 met 8%.

Per 31 december 2022 was de beleidsdekkingsgraad van BPL 117,4%. De jaarlijkse opbouw van de pensioenaanspraken bedraagt een percentage conform de leeftijdsstaffel van het pensioengevend salaris gebaseerd op het brutoloon minus een franchise van € 14.618. Het pensioengevend salaris is in 2022 gemaximeerd tot € 114.866. De jaarlijkse premie die voor rekening van de werkgever komt bedraagt maximaal 19,09% van het pensioengevend salaris. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als een last in de winst- en verliesrekening verantwoord. Ultimo 2022 zijn er evenals ultimo 2021 geen verplichtingen waarvoor een pensioenvoorziening is opgenomen.

Toerekening van de kosten

De methodiek van de toerekening van de kosten is als volgt: personeelskosten, huisvestingskosten, kantoorkosten en vervoerskosten worden verhoudingsgewijs doorgeboekt naar de diverse kostensoorten. Van de 58,7 fte's worden 8,5 fte's toegerekend naar beheer en administratie en 2,7 fte's naar wervingskosten. Van de totale kosten van huisvesting, kantoor, heffingen en verzekeringen, bestuur en afschrijvingen wordt 45,8% doorberekend naar de diverse kostensoorten: 15% naar landschapsbeheer, 15% naar projecten, 4% naar beheer en administratie, 10% naar communicatie en 1,8% naar wervingskosten.

Toelichting op de balans

1.1 Materiële vaste activa

Natuurgebieden met opstallen, direct aangewend in het kader van de doelstelling

IN € 1.000		
EIGENDOM, C.Q. ERFPACHT PER 31 DECEMBER 2022 18.884 HA		1

Bedrijfsmiddelen, benodigd voor de bedrijfsvoering

IN € 1.000		
BOEKWAARDE DIENSTAUTO'S EN WERKTUIGEN PER 31 DECEMBER 2021		238
AANSCHAFFING IN 2022		57
		295
AFSCHRIJVING 2022		79
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2022		216
BOEKWAARDE INVENTARIS 31 DECEMBER 2021		186
AANSCHAFFING IN 2022		385
		571
AFSCHRIJVING 2022		192
BOEKWAARDE INVENTARIS PER 31 DECEMBER 2022		379
AANSCHAFWAARDE		1.672
CUMULATIEVE AFSCHRIJVINGEN		1.076
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2022		596
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA PER 31 DECEMBER 2021		425
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA PER 31 DECEMBER 2022		596

1.2 Voorraden

De onderstaande voorraden worden direct aangewend in het kader van de doelstelling

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
VOORRAAD LANDGOEDERENBOEKEN, GEWAARDEERD TEGEN KOSTPRIJS	32	34
VOORRAAD HANDBOEKEN VOOR TOEKOMSTIGE BESCHERMERS, GEWAARDEERD TEGEN KOSTPRIJS	13	13
	45	47

1.3 Vorderingen en overlopende activa

1.3.1 Provincie Noord-Brabant

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
SUBSIDIES		
- DIVERSE PROJECTEN	3.609	3.186
- GRONDAANKOPEN	1.663	4.089
- LANDSCHAPSBEHEER	1.123	957
- INRICHTINGSKOSTEN GRONDAANKOPEN	17	26
	6.412	8.258

1.3.2 Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Europese Unie

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
SUBSIDIE		
- DIVERSE BEEKHERSTELPROJECTEN	349	
- PROJECT HERSTEL ACHTEREINDS LAAG - GREVESCHUTVEN		182
- PROJECT NATTE NATUURPAREL IN DIVERSE GEBIEDEN		114
	349	296

1.3.3 Overige vorderingen en overlopende activa

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
NATIONALE POSTCODE LOTERIJ	1.125	1.125
DEBITEUREN	716	266
BETALINGSRECHTEN	420	475
NALATENSCHAPPEN	403	533
VOORUIT BETAALDE KOSTEN ALGEMEEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	188	105
ERFPACHTKOOPSOMMEN ZOOMLAND	50	50
BIJDRAGE WATERSCHAP DE DOMMEL VOOR PROJECT GEOHYDROLOGISCHE ONDERSTEUNING SCHEEKEN	16	16
BIJDRAGE PRINS BERNHARD CULTUURFONDS VOOR PROJECT UITBREIDING HAZENMERENVEN	12	
BTW 4E KWARTAAL 2022 VAN BELASTINGDIENST	7	16
TEGEMOETKOMING LOONKOSTENVOORDEEL EN UITKERING OUDERSCHAPSVERLOF VAN HET UWV	4	
INTREST	2	34
	2.943	2.620
TOTAAL VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	9.704	11.174

1.4 Effecten

Het beleggingsbeleid is duurzaam, risicomijdend en met een brede spreiding. Vandaar dat de middelen voor een groot gedeelte worden aangehouden in de vorm van liquiditeiten. Deze worden, afhankelijk van de rentemarkt, bij diverse bankinstellingen weggezet op marktcondities in de vorm van deposito's, spaargelden en dergelijke. De effecten zijn gewaardeerd op de marktwaarde en het beheer van de portefeuille is uitbesteed. De obligaties zijn allen beursgenoteerd en kennen ultimo 2022 de volgende ratings:

	% VERDELING
AA	15,6
A	13,4
BB	10,3
OVERIG	60,7
	<u>100,0</u>

Het gemiddelde effectieve rendement op de obligaties is 0,04%. Van de aandelen is de valuta eenheid euro's. De aanschafwaarde van de obligaties bedraagt € 9.789.111, de aanschafwaarde van de aandelen € 4.465.644 en de aanschafwaarde van de alternatieve beleggingen € 617.822. Zie in de onderstaande tabel de marktwaarde van de effecten per ultimo van het kalenderjaar.

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
AANDELEN	4.512	5.081
STAATSOBLIGATIES	5.246	4.487
BEDRIJFSOBLIGATIES	2.813	3.167
OBLIGATIES OPKOMENDE MARKTEN	994	678
OBLIGATIES OVERIG	631	
OBLIGATIES FINANCIËLE INSTELLINGEN		780
OBLIGATIES HIGH YIELD		482
ALTERNATIEVE BELEGGINGEN	619	417
	<u>14.815</u>	<u>15.092</u>

1.5 Liquide middelen

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
BANKEN	10.187	11.742
	<u>10.187</u>	<u>11.742</u>

Reserves en fondsen

Verloopoverzicht reserves en fondsen in € 1.000

	CONTINUÏTEITS-RESERVES	BESTEMMINGS-RESERVES	BESTEMMINGS-FONDSEN	TOTAAL
STAND PER 1 JANUARI 2022	5.000	20.162	1.125	26.287
MUTATIES				
- DOTATIES	377	5.995	2.009	8.381
- ONTTREKKINGEN	-377	-4.494	-2.009	-6.880
		1.501		1.501
STAND PER 31 DECEMBER 2022	5.000	21.663	1.125	27.788

Verloopoverzicht reserves in € 1.000

	CONTINUÏTEITS-RESERVE	BESTEMMINGSRESERVES						TOTAAL
	CONTINUÏTEITS-RESERVE	AANKOOP NATUUR-GEBIEDEN	BEHEER EN ONTWIKKELING NATUUR-GEBIEDEN	GROENBLAUWE DOORADERING	GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	ERFPACHT-KOOP-SOMMEN	BELEGGINGEN	
STAND PER 1 JANUARI 2022	5.000	5.000	7.000		3.234	3.000	1.928	25.162
MUTATIES								
- DOTATIES	377	3.482	150	1.831	532			6.372
- ONTTREKKINGEN	-377	-1.800			-766		-1.928	-4.871
		1.682	150	1.831	-234		-1.928	1.501
STAND PER 31 DECEMBER 2022	5.000	6.682	7.150	1.831	3.000	3.000	0	26.663

2.1 Continuïtsreserves

2.1.1 Continuïteitsreserve

Deze reserve dient om de continuïteit van de werkorganisatie en de doelstellingen te borgen en mag volgens de richtlijn van het CBF niet hoger zijn dan 1,5 maal de kosten van de werkorganisatie. In 2022 bedroegen de kosten van de werkorganisatie afgerond € 6,3 miljoen. De gewenste hoogte van de continuïteitsreserve is in het bestuur vastgesteld op € 5 miljoen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND CONTINUÏTEITSRESERVE PER 31 DECEMBER 2022		5.000
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2022 € 377.502	377	377
		5.377
NADELIG SALDO 2022 PROJECTEN € 268.149	268	
NADELIG SALDO 2022 LANDSCHAPSBEHEER € 109.352	109	
		377
		5.000
TOTAAL CONTINUÏTEITSRESERVE PER 31 DECEMBER 2021		5.000
TOTAAL CONTINUÏTEITSRESERVE PER 31 DECEMBER 2022		5.000

2.2 Bestemmingsreserves

2.2.1 Reserve aankoop natuurgebieden

Een gedeelte van de aankoopssommen moet uit eigen middelen worden betaald. Hiervoor wordt deze reserve gebruikt.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN PER 31 DECEMBER 2021		5.000
ONTVANGEN EN SCHRIFTELIJK TOEGEZEGDE AANKOOPSUBSIDIES 2022 € 2.448.798	2.449	
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2022 € 1.000.000	1.000	
VERKOOP EN RUILING NATUURGEBIEDEN 2022 € 32.800	33	
		3.482
		8.482
AANKOOP NATUURGEBIEDEN 2022 € 1.799.894	1.800	
		1.800
		6.682

2.2.2 Reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden

Deze reserve dient voor het niet-reguliere beheer, een onverwacht eigen aandeel in natuurontwikkeling en voor de afdekking van eventuele toekomstige claims.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN PER 31 DECEMBER 2021		7.000
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2022 € 150.184	150	
		150
RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN		7.150

2.2.3 Reserve groenblauwe dooradering

Deze reserve is ontstaan uit het restant van de subsidie die in 2006 is ontvangen en tot en met 2022 nog niet is besteed.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE GROENBLAUWE DOORADERING PER 31 DECEMBER 2021		
RESTANT SUBSIDIE 2006 PROJECT AGRARISCH LANDSCHAPSBEHEER € 1.831.395	1.831	
		1.831
		1.831

2.2.4 Reserve gebouwen inclusief ondergrond

Het komt regelmatig voor dat Brabants Landschap gebouwen moet kopen, die horen bij te verwerven grond. Omdat de aankoop van gebouwen niet wordt gesubsidieerd, moet Brabants Landschap dit uit eigen middelen financieren, en 'terugverdienen' uit de verkoop van het opstalrecht en het uitgeven van de ondergrond in erfpacht. De reserve gebouwen wordt tevens gebruikt voor grote uitgaven voor gebouwen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE GEBOUWEN PER 31 DECEMBER 2021		3.234
2 ERFPACHTKOOPSOMMEN HAANWIJK VOOR € 239.326	239	
1 ERFPACHTKOOPSOM ZEVENHUTTEN VOOR € 182.750	183	
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2022 € 109.741	<u>110</u>	
		<u>532</u>
		3.766
NADELIG SALDO 2022 PROJECTEN GEBOUWEN € 766.000	<u>766</u>	
		<u>766</u>
		<u>3.000</u>

2.2.5 Reserve erfpachtkoopsommen

De reserve erfpachtkoopsommen wordt met een gefixeerd bedrag van € 3 miljoen gecontinueerd om eventuele terugkoop van oude erfpachtcontracten te kunnen voldoen. Het terugkopen van een erfpacht speelt met name bij rijksmonumenten.

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
RESERVE ERFPACHTKOOPSOMMEN	<u>3.000</u>	<u>3.000</u>

2.2.6 Reserve beleggingen

Deze reserve is bedoeld om nadelige ongerealiseerde koersresultaten per ultimo van het boekjaar in de toekomst te kunnen opvangen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE BELEGGINGEN PER 31 DECEMBER 2021		1.928
GEDEELTE VAN DE NADELIGE KOERSRESULTATEN 2022 € 1.927.662	<u>1.928</u>	
		<u>1.928</u>
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES PER 31 DECEMBER 2021		<u>20.162</u>
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES PER 31 DECEMBER 2022		<u>21.663</u>

2.3 Bestemmingsfondsen

Verloopoverzicht Fondsen in € 1.000

	BESTEMMINGSFONDS NPL-GELDEN	PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS	BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER	TOTAAL
STAND PER 1 JANUARI 2022	937		188	1.125
MUTATIES				
- DOTATIES	937	874	198	2.009
- ONTTREKKINGEN	-937	-874	-198	-2.009
STAND PER 31 DECEMBER 2022	937		188	1.125

2.3.1 Nationale Postcode Loterij-gelden

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND FONDS NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN PER 31 DECEMBER 2021		937
IN 2023 TE ONTVANGEN BIJDRAGE 2022 VAN DE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ € 937.500	937	937
		1.874
BESTEDE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN IN 2022 € 937.500	937	937
		937

2.3.2 Provinciaal exploitatiefonds

De kosten die gemaakt worden voor activatie en participatie van het natuurbeheer in Noord-Brabant worden gesubsidieerd door de provincie Noord-Brabant.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS PER 31 DECEMBER 2021		
SUBSIDIE 2022 VAN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR ACTIVATIE EN PARTICIPATIE € 873.681	874	874
		874
GEDEELTE VAN DE KOSTEN 2022 VOOR ACTIVATIE EN PARTICIPATIE € 873.681	874	874
		874

2.3.3 Landschapsbeheer

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND FONDS NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN LANDSCHAPSBEHEER PER 31 DECEMBER 2021		188
IN 2023 TE ONTVANGEN BIJDRAGE 2022 VAN DE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ VOOR LANDSCHAPSBEHEER € 187.500	188	
IN 2023 ONTVANGEN BIJDRAGE VOOR PLAN BOOM 2022 € 10.000	<u>10</u>	<u>198</u>
		386
BESTEED AAN NATIONALE POSTCODE LOTERIJ LANDSCHAPSBEHEER IN 2022 € 187.500	188	
BESTEED AAN PLAN BOOM IN 2022 € 10.000	<u>10</u>	<u>198</u>
		<u>188</u>
TOTAAL BESTEMMINGSFONDSEN PER 31 DECEMBER 2021		<u>1.125</u>
TOTAAL BESTEMMINGSFONDSEN PER 31 DECEMBER 2022		<u>1.125</u>

2.4 Voorzieningen

2.4.1 Voorziening jubileumuitkeringen

Gedurende het dienstverband hebben werknemers conform de cao Bos en Natuur recht op een jubileumuitkering vanwege een 25- of 40-jarig dienstverband. In 2019 is hiervoor een voorziening jubileumuitkeringen in het leven geroepen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND VOORZIENING JUBILEUMUITKERINGEN PER 31 DECEMBER 2021		46
DOTATIE 2022 € 9.506	<u>9</u>	<u>9</u>
		55
JUBILEUMUITKERINGEN IN 2022 € 9.464	<u>9</u>	<u>9</u>
		<u>46</u>
TOTAAL VOORZIENINGEN PER 31 DECEMBER 2021		<u>46</u>
TOTAAL VOORZIENINGEN PER 31 DECEMBER 2022		<u>46</u>

Schulden

2.5 Langlopende schulden met een verwachte looptijd langer dan 1 jaar

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR HET LANDSCHAPSBEHEERPROJECT STIMULERING NATUUR- EN LANDSCHAPSWAARDEN IN DE AGRARISCHE GEBIEDEN		1.831
WAARBORG SOMMEN HUUR	55	55
VERGOEDING COMPENSATIEMAATREGELEN VOOR BEHEER EN ONDERHOUD	35	38
IN DEPOT VOOR STICHTING ARCHIPEL VOOR VERGROTEN NATUURKWALITEIT IN SON EN BREUGEL	17	17
	<u>107</u>	<u>1.941</u>

De in 2006 vooruit ontvangen subsidie van € 1.831.395 is dit verslagjaar vrijgevallen en geboekt ten gunste van het resultaat. Zie ook 2.2.3 op pagina 64 bij de bestemmingsreserves en 3.1.2 op pagina 70 onder de diverse subsidies.

2.6 Kortlopende schulden

	31-12-2022 IN € 1.000	31-12-2021 IN € 1.000
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIES PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR DIVERSE PROJECTEN	2.548	1.724
CREDITEUREN	1.714	1.568
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE RIJK VOOR DIVERSE PROJECTEN	816	428
NOG NIET OPGENOMEN VERLOFUREN PERSONEEL	431	429
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR LANDSCHAPSBEHEER	395	571
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR GRONDAANKOPEN, INRICHTINGSKOSTEN GRONDAANKOPEN EN RENTMEESTERKOSTEN	325	321
NOG TE BETALEN PENSIOENPREMIES AAN BEDRIJFSVERENIGING	259	230
NOG TE BETALEN LOONHEFFING EN SOCIALE PREMIES AAN BELASTINGDIENST	207	74
VOORUITONTVANGEN DONATIE TREES FOR ALL VOOR DIVERSE GEBIEDEN	158	
NOG UIT TE KEREN VAKANTIETOESLAG 2022 PERSONEEL IN MEI 2023	129	123
NOG TE BETALEN PREMIES AAN BEDRIJFSVERENIGING	70	58
NOG TE BETALEN NEGATIEVE RENTE	5	34
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR ACHT GEBIEDEN PROJECT PAS		2.392
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR PROJECT DE GROENE CORRIDOR		2.013
VOORUITONTVANGEN SUBSIDIE GEMEENTE BERGEN OP ZOOM VOOR NATUURCOMPENSATIE		44
DIVERSE NOG TE BETALEN KOSTEN	277	141
DIVERSE VOORUITONTVANGEN BEDRAGEN	72	56
	<u>7.406</u>	<u>10.206</u>

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

De door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht bij de Europese Commissie kan mogelijk nog gevolgen hebben. Zie voor meer informatie pagina 51 van dit verslag (Risicoparagraaf).

Aankoopsubsidies zijn na de ontvangst van een schriftelijke bevestiging van de provincie Noord-Brabant voor € 1,7 miljoen als vordering opgenomen in de balans. Er zijn ook aankopen, waarvan er waarschijnlijk nog een aankoopsubsidie te verwachten is voor een bedrag van ongeveer € 0,8 miljoen, die nog niet als vordering in de balans zijn opgenomen. Voor deze aankopen zijn de aankoopsubsidies nog niet aangevraagd of zijn de schriftelijke bevestigingen van de provincie Noord-Brabant nog niet ontvangen.

Er is sinds 2016 een garantstelling van € 525.455 afgegeven aan de stichting Streekfonds Het Groene Woud voor het nakomen van verplichtingen met grondeigenaren in het gebied Heukelom-Moerenburg. Stichting Streekfonds Het Groene Woud heeft voor de hierboven genoemde verplichtingen een lening afgesloten bij de provincie Noord-Brabant die in 2039 geheel afgelost dient te zijn. Mocht het nodig zijn om de garantstelling of een gedeelte ervan uit te betalen zal het bedrag uit de reserve groenblauwe dooradering gehaald worden.

Bij aankoop van het landgoed rondom Kasteel Heeswijk heeft Brabants Landschap een eerste recht van koop van het kasteel bedongen om de historische band tussen landgoed en kasteel te behouden, mocht de Stichting Kasteel Heeswijk worden opgeheven. Brabants Landschap stelt zich garant voor verplichtingen van Stichting Kasteel Heeswijk tot maximaal € 45.000.

In verband met de voorgenomen horeca-exploitatie van Haanwijk 1 stelt Brabants Landschap zich garant tot een bedrag van € 110.000, lopende de procedure van de bestemmingsplanwijziging van woon- naar horecabestemming van Kasteel Haanwijk.

Voor de exploitatie van Orangerie Mattemburgh heeft Brabants Landschap een borgstelling van € 100.000 op zich genomen. De borgstelling is geldig tot en met 31 december 2023.

Toelichting op de staat van baten en lasten

3 Baten

3.1 Van overheden

3.1.1 Subsidies aankoop natuurgebieden

Voor de verwerving van tot natuur om te vormen landbouwgrond verkrijgt Brabants Landschap een gedeelte van haar middelen uit subsidies van de provincie Noord-Brabant. Deze worden betaald uit het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB). Voor aankopen staat momenteel voor € 1,6 miljoen aan vorderingen open voor GOB-subsidies.

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
VERWERVING NATUURGEBIEDEN	2.449	5.700	2.681

Voor 2022 is 71% van de verwervingskosten van natuurgebieden begroot als aankoopsubsidie. De GOB-subsidie bedraagt momenteel 85% als het natuurgebied gelegen is in het rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en 50% als het in het provinciale deel van het NNB ligt. Sommige aankopen zijn niet subsidiabel. In de begroting is met meer subsidie rekening gehouden, maar de begrote 100 ha. is dit jaar niet aangekocht. Er is in 2022 39 ha. aangekocht voor € 1,8 miljoen. De subsidie van € 2.419.422 betreft aankopen of ruilingen in 2022 voor een bedrag van € 420.439 en bijna € 2 miljoen voor aankopen uit eerdere jaren.

3.1.2 Diverse subsidies

De subsidie van SNL wordt verkregen via voorschotten. Fysieke veldcontroles veroorzaken wijzigingen in de voorschotten. De bevoorschotting van de subsidie van SNL wordt na zes jaar via afrekeningen definitief.

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
PROJECTEN	5.920	3.281	4.383
SUBSIDIESTELSEL NATUURBEHEER (SNL)	5.346	5.567	4.697
PROJECT AGRARISCH LANDSCHAPSBEHEER	1.831		81
LANDSCHAPSBEHEER	1.691	1.120	1.457
ACTIVATIE EN PARTICIPATIE VAN HET NATUURBEHEER	874	836	836
INRICHTING NATUURGEBIEDEN	204	137	114
BEHEER	188	188	184
GROENE BOA'S	56	35	
GEMEENTEN	47	27	7
OPRUIMINGSKOSTEN DRUGSAFVAL OF ASBEST			51
	16.157	11.191	11.810

Voor het project De Groene Corridor is voor 2022 niets begroot en € 2,5 miljoen ontvangen. De kosten bedragen voor 2022 € 2,6 miljoen. Zie ook 4.4 op pagina 75. Het restant van de subsidie van het project agrarisch landschapsbeheer, dat is ontvangen in 2006 en nog niet is besteed, stond al die jaren bij de langlopende schulden voor een bedrag van € 1.831.395. Omdat het project is afgerond, is het restant bedrag in dit jaar als ontvangst geboekt en toegevoegd aan de reserve groenblauwe dooradering. De ontvangst is niet begroot. Bij Landschapsbeheer is € 0,2 miljoen meer subsidie voor soortenbescherming ontvangen dan in 2021. Uiteindelijk is bijna € 787.000 voor soortenbescherming ontvangen terwijl € 450.000 was begroot. Voor Stila is in de begroting een PM-post aangehouden terwijl ruim € 152.000 is ontvangen aan subsidie. De subsidie voor de inrichting natuurgebieden kan per jaar erg fluctueren. De subsidie voor de Groene boa's is een nieuwe subsidie, welke in 2022 voor het eerst is ontvangen. De subsidie van 2021 en 2022 voor telkens € 20.000 van de gemeente Eindhoven is ontvangen en verantwoord in dit verslagjaar.

3.2 Van particulieren

3.2.1 Opbrengsten beheer en projecten van particulieren

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
HUREN, ERFPACHTEN EN JACHTHUREN	1.040	914	869
HOUTVERKOPEN	17	10	12
DIVERSE OPBRENGSTEN	30	16	15
	1.087	940	896

Er is in 2021 ruim € 0,2 miljoen minder verantwoord aan pachten en huren, omdat de opbrengsten vanaf 2021 geboekt worden op het boekjaar waarop ze daadwerkelijk betrekking hebben. Daardoor valt het bedrag van de huren, erfpachten en jachthuren in 2022 hoger uit in vergelijking met 2021. De huren, erfpachten en jachthuren zijn te laag begroot. De diverse opbrengsten zijn hoger vanwege ontvangen boscompensatie en een schadevergoeding.

3.2.2 Contributies, donaties, giften en schenkingen van particulieren

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
NALATENSCHAPPEN	609	200	667
CONTRIBUTIE BESCHERMERS	464	453	464
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	208	130	287
	1.281	783	1.418

Dit verslagjaar zijn twaalf nalatenschappen ontvangen en worden nog twee nalatenschappen verwacht.

3.3 Van bedrijven

3.3.1 Opbrengsten beheer en projecten van bedrijven

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
PACHTEN EN HUREN	1.057	1.042	911
CULTUURGRONDEN	496	543	523
HOUTVERKOPEN	430	150	173
BETALINGSRECHTEN	418	415	477
ASSURANTIE-UITKERINGEN	17	10	18
DIVERSE OPBRENGSTEN	110	7	184
	2.528	2.167	2.286

De huuropbrengsten waren in 2021 lager, omdat er een korting op de huur was toegepast vanwege de maatregelen in verband met het coronavirus. De houtverkopen zijn veel hoger uitgevallen dan verwacht. Er is veel hout verkocht en niet begroot bij de Rovertse Heide en de Mortelen. De diverse opbrengsten zijn hoger door een zakelijk recht van Tennet bij Mattemburgh en een bijdrage voor natuurontwikkeling in de Vloeiweide.

3.3.2 Donaties, giften en schenkingen van bedrijven

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	115	21	19
	<u>115</u>	<u>21</u>	<u>19</u>

Er is in 2022 een gift ontvangen van € 100.000 voor een aankoop in de Kleine Beerze.

3.4 Van organisaties zonder winststreven

3.4.1 Opbrengsten beheer en projecten van organisaties zonder winststreven

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
VERGOEDINGEN VOOR BEHEER NATUURGRONDEN	105	88	79
BIJDRAGE VAN TREES FOR ALL AAN PLAN BOOM EN DIVERSE PROJECTEN VOOR BEHEER EN VOOR LANDSCHAPSBEHEER	77		
ERFPACHTEN EN HUREN	57	87	73
BIJDRAGE VAN STAATSBOSBEHEER VOOR HET PROJECT NATTE NATUURPAREL IN HET DOOIBROEK	50		
NATUURCOMPENSATIE	44	250	4
WERKZAAMHEDEN VOOR RAVON DOOR LANDSCHAPSBEHEER VOOR POELENBEHEER	44		
BIJDRAGE DINAMO FONDS VOOR HET PROJECT VAN LANDSCHAPSBEHEER "HERSTEL MAASHEGGGEN IN NOORDELIJKE MAASVALLEI"	19		
BIJDRAGE PRINS BERNHARD CULTUURFONDS VOOR BOEK NATUURMUSEUM EN PROJECT UITBREIDING HAZENMERENVEN PANNENHOEF	14		
DIVERSE OPBRENGSTEN	29	12	14
	<u>439</u>	<u>437</u>	<u>170</u>

De vergoedingen voor beheer natuurgronden zijn hoger uitgevallen vanwege een vergoeding van Waterschap Aa en Maas van € 42.780 voor het beheer van het dynamisch beekdal bij Heeswijk. Erfpachten en huren zijn lager vanwege het beëindigen van de huur van een gebouw op Sparrendaal door een organisatie zonder winststreven. De jaarlijkse huur bedroeg bijna € 34.000. De huur van het betreffende pand is overgenomen door een bedrijf en daardoor wordt de huur van dit gebouw verwerkt bij 3.3.1 opbrengsten beheer en projecten van bedrijven. De begrote natuurcompensatie voor een project op de Molenplaat is nog niet helemaal uitgevoerd en wordt de komende jaren verder afgerond. De opbrengsten van Trees for All, Staatsbosbeheer, Ravon, Dinamo Fonds en Prins Bernhard Cultuurfonds zijn niet begroot. De diverse opbrengsten zijn hoger dan begroot.

3.4.2 Donaties, giften en schenkingen van organisaties zonder winststreven

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	10	5	2
	<u>10</u>	<u>5</u>	<u>2</u>

3.5 Loterijorganisaties

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
BIJDRAGE VIA LANDSCHAPPENNL NATIONALE POSTCODE LOTERIJ VOOR BRABANTS LANDSCHAP	937	937	960
BIJDRAGE VIA LANDSCHAPPENNL VAN NATIONALE POSTCODE LOTERIJ BESTEMD VOOR LANDSCHAPSBEHEER	198	188	203
	<u>1.135</u>	<u>1.125</u>	<u>1.163</u>

Er is voor Plan Boom voor landschapsbeheer € 10.000 ontvangen, wat niet begroot was.

3.6 Overige baten

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
ERFPACHTKOOPSOM(MEN)	<u>422</u>	<u>100</u>	

Een erfpachtkoopsom Zevenhutten voor € 182.750 en twee erfpachtkoopsommen Haanwijk voor € 239.326.

4 Lasten

Besteed aan doelstellingen

	2022 WERKELIJK	2022 BEGROTING	2021 WERKELIJK
TOTAAL BESTEED AAN DOELSTELLINGEN IN % VAN HET TOTAAL AAN BATEN	81,2%	96,0%	93,5%

De baten zijn dit verslagjaar hoger uitgevallen vanwege de in dit jaar verantwoorde subsidie van € 1,8 miljoen ontvangen in 2006 en de € 0,7 miljoen hogere aankoopsubsidie ten opzichte van het bedrag dat is besteed aan aankopen. Wanneer deze € 2,5 miljoen euro buiten beschouwing wordt gelaten, verhoogt het percentage van 81,2% naar een normaler niveau van 90,0%.

Kostenverdeelstaat van Brabants Landschap in € 1.000

	AANKOOP NATUUR- GEBIEDEN	ONDERHOUD NATUUR- GEBIEDEN EN GEBOUWEN	LANDSCHAPS- BEHEER	PROJECTEN	COMMUNICATIE	WERVINGS- KOSTEN	BEHEER EN ADMINISTRATIE	TOTAAL 2022
VERWERVING NATUURGEBIEDEN	1.767							1.767
UITBESTEED WERK (INCL. MATERIALEN)		4.218	1.027	7.382	680	0		13.307
SALARISSEN		1.671	570	322	314	230	526	3.633
SOCIALE LASTEN		334	132	75	46	37	106	730
PENSIOENLASTEN		239	96	54	39	27	77	532
OVERIGE PERSONEELSKOSTEN		126	26	15	12	10	32	221
HUISVESTINGS KOSTEN		41	17	17	19	8	23	125
KANTOORKOSTEN		66	50	39	65	20	51	291
VERVOERSKOSTEN		147	28	9	7	11	34	236
HEFFINGEN EN VERZEKERINGEN		311	18	17	13	2	5	366
BESTUUR		15	4	4	3	0	1	27
ALGEMENE KOSTEN		334	60	79	54	5		532
AFSCHRIJVINGS- KOSTEN		139	33	29	48	15	8	272
TOTAAL KOSTEN 2022	1.767	7.641	2.061	8.042	1.300	365	863	22.039
BEGROOT 2022	8.000	7.485	1.212	3.871	1.007	299	820	22.694
WERKELIJK 2021	3.360	8.355	1.759	4.791	850	287	773	20.175

4.1 Aankoop natuurgebieden

Er is in 2022 totaal 39 hectare aangekocht, verkocht en geruild voor een bedrag van € 1.767.094. In de begroting is 100 hectare geraamd voor € 8 miljoen.

4.2 Onderhoud natuurgebieden en gebouwen

In 2022 zijn de uitgaven in lijn met de begroting.

4.3 Landschapsbeheer

Het Groen Blauw Stimuleringskader (Stila) is als PM-post begroot en hieraan is in 2022 € 152.040 uitgegeven. Voor soortenbeheer is € 0,3 miljoen begroot en hieraan is € 733.956 besteed. Voor het project poelenbeheer is maximaal € 10.000 begroot, terwijl € 39.769 is uitgegeven.

4.4 Projecten

Voor de Groene Corridor van Oirschot naar Eindhoven in het kader van Landschap van Allure is € 2,6 miljoen besteed, terwijl niet begroot is dat deze hoge uitgave pas in 2022 uitgekeerd is aan de gemeente Oirschot en de gemeente Eindhoven. Brabants Landschap is penvoerder geweest voor het project de Groene Corridor, dat in 2014 is gestart en al jaren geleden voltooid. De vergoedingen konden pas aan de gemeenten worden uitgekeerd, zodra alle controles waren uitgevoerd. De restauratiefase 2 van gebouwen op Haanwijk was in 2020 begroot voor € 0,85 miljoen terwijl in 2022 € 1,3 miljoen aan de restauratie is besteed.

4.5 Communicatie

De vernieuwing van de automatisering van de beschermersadministratie heeft bijna € 150.000 gekost, waarvan de helft is uitgegeven aan het uitbesteden van eenmalige werkzaamheden om de beschermersadministratie in te richten en te koppelen aan de website. Ook de aanschaf van de software, de implementatie en het afnemen van de benodigde licenties vallen onder de kosten. Aan het kwartaalblad is ruim € 216.000 uitgegeven, aan de infopunten € 133.000 en aan de kosten voor een televisieproductie van de "Vier Seizoenen" voor Omroep Brabant is € 36.000 uitgegeven. Deze uitgaven zijn te laag begroot en vallen hoger uit dan de gemaakte kosten in 2021.

4.6 Wervingskosten

De wervingskosten zijn hoger uitgevallen dan begroot door extra uitgevoerde werkzaamheden.

	2022 WERKELIJK	2022 BEGROTING	2021 WERKELIJK
TOTAAL WERVINGSKOSTEN IN % VAN GEWORVEN BATEN	1,4%	1,3%	1,4%

4.7 Kosten beheer en administratie

	2022 WERKELIJK	2022 BEGROTING	2021 WERKELIJK
BEHEER EN ADMINISTRATIE IN % VAN DE TOTALE LASTEN	3,9%	3,6%	3,8%

4.8 Saldo voor financiële baten en lasten

	2022 WERKELIJK IN € 1.000	2022 BEGROTING IN € 1.000	2021 WERKELIJK IN € 1.000
DIVIDEND AANDELEN	147	100	101
INTREST OBLIGATIES	52	30	62
INTREST	7	0	3
BANKKOSTEN	-14	-3	-12
DIVIDENDBELASTING EN BUITENLANDSE BRONBELASTING AANDELEN	-18	-8	-14
NEGATIEVE RENTE	-47	-86	-68
KOSTEN VERMOGENSBEHEER	-76	-68	-77
KOERSRESULTAAT	-2.134	260	1.022
	-2.083	225	1.017

De koersresultaten komen voor een groot gedeelte ten laste van de reserve beleggingen, zie 2.2.6 op pagina 65.

Personeel

	2022 WERKELIJK	2022 BEGROTING	2021 WERKELIJK
GEMIDDELD AANTAL PERSONEELSLEDEN UITGEDRUKT IN FULLTIME (37 UUR) ARBEIDSPLAATSEN	62	59	58

De bestuurders van Brabants Landschap hebben in 2022 geen vergoedingen ontvangen en in 2021 € 87 aan reiskostenvergoedingen ontvangen. Er is in 2022 een lening van € 25.000 verstrekt aan een bestuurder. De lening is verstrekt voor het vervangen van een rieten dak tegen een jaarlijkse rente van 4 procent. De lening wordt in jaarlijkse termijnen afgelost en is in 2036 helemaal afgelost, of eerder indien de erfpachtovereenkomst wordt beëindigd. Verder zijn er geen leningen, voorschotten en garanties aan de bestuurders verstrekt.

Bezoldiging directie

Het bestuur heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het dienstverband van de directeur betreft een contract voor onbepaalde tijd met een voltijds werkweek van 37 uur.

Conform de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) bedraagt het WNT-bezoldigingsmaximum voor Brabants Landschap in 2022 € 216.000.

De regeling van Goede Doelen Nederland geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Brabants Landschap vindt plaats door het bestuur. Dit leidt tot een zogenaamde BSD-score (Basis Score voor Directiefuncties) van 480 punten met een maximaal jaarinkomen van € 148.215. Het voor de toetsing relevante werkelijke jaarinkomen van de directeur J.A.C. Hogenboom bedraagt in 2022 € 112.811.

De beloning blijft in 2022 binnen het geldende maximum. Het totaal van het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellingsen, de werkgeversbijdragen pensioen en de overige beloningen op termijn blijven met een bedrag van € 142.402 beneden het in de regeling opgenomen maximum van € 216.000 per jaar. De belaste vergoedingen/bijtellingsen, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn staan bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen. De gehanteerde onderstaande tabel is opgesteld volgens de Regeling beloning directeurs van goededoelenorganisaties. In 2021 bedroeg het bedrag € 189.212. Dit was hoger vanwege de overlap wegens overdracht van werkzaamheden van de voormalig directeur, de heer Baan, naar de huidige directeur, de heer Hogenboom.

NAAM:	J.A.C. Hogenboom
FUNCTIE:	Directeur
<i>Dienstverband</i>	
AARD (LOOPTIJD)	ONBEPaald
UREN	37
PARTTIME PERCENTAGE	100
PERIODE	1/1-31/12
<i>Bezoldiging</i>	
JAARINKOMEN	
- BRUTO LOON/SALARIS	98.412
- VAKANTIEGELD	7.873
- VASTE EINDEJAARSUITKERING	4.822
- ZIEKTEKOSTENVERGOEDING	1.704
TOTAAL	112.811
PENSIOENLASTEN (WERKGEVERSDEEL)	22.627
OVERIGE BELONINGEN OP TERMIJN	6.964
TOTAAL 2022	142.402
TOTAAL 2021	189.172

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de directie van Stichting Het Noordbrabants Landschap

VERKLARING OVER DE IN HET FINANCIEEL JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2022

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Het Noordbrabants Landschap te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit financieel jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Noordbrabants Landschap per 31 december 2022 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties" en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2022;
2. de staat van baten en lasten over 2022; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol WNT 2022 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Noordbrabants Landschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

NALEVING ANTICUMULATIEBEPALING WNT NIET GECONTROLEERD

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN HET FINANCIEEL JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het financieel jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- directieverslag;
- de overige gegevens;
- overige informatie.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties".

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE DIRECTIE EN HET BESTUUR VOOR DE JAARREKENING

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties" en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenhang, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Tilburg, 21 juli 2023

ABAB Audit & Assurance B.V.

Was getekend

M.W.J. Hönig MSc RA

Begroting 2023

3 BATEN		IN € 1.000	
3.1 VAN OVERHEDEN			
3.1.1 SUBSIDIES AANKOOP NATUURGEBIEDEN	3.000		
3.1.2 DIVERSE SUBSIDIES	17.358		
			20.358
3.2 VAN PARTICULIEREN			
3.2.1 BEHEER EN PROJECTEN	985		
3.2.2 CONTRIBUTIES, NALATENSCHAPPEN, DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	1.501		
			2.486
3.3 VAN BEDRIJVEN			
3.3.1 BEHEER EN PROJECTEN	2.485		
3.3.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	53		
			2.538
3.4 VAN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN			
3.4.1 BEHEER EN PROJECTEN	301		
3.4.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	7		
			308
3.5 LOTERIJORGANISATIES			1.125
TOTAAL VAN DE GEWORVEN BATEN			26.815
3.6 OVERIGE BATEN			0
TOTAAL BATEN			26.815

4 LASTEN		IN € 1.000	
<i>Besteed aan doelstellingen</i>			
4.1 AANKOOP NATUURGEBIEDEN MET OPSTALLEN	3.774		
4.2 ONDERHOUD NATUURGEBIEDEN EN OPSTALLEN	9.073		
4.3 LANDSCHAPSBEHEER	1.670		
4.4 PROJECTEN	12.496		
4.5 COMMUNICATIE	1.113		
			28.126
4.6 WERVINGSKOSTEN			628
4.7 KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE			842
TOTAAL LASTEN			29.596
SALDO VOOR FINANCIËLE BATEN EN LASTEN			-2.781
4.8 SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN			789
SALDO VAN BATEN EN LASTEN			-1.992

BESTEMMING RESULTAAT 2022		IN € 1.000	
<i>Toegevoegd aan of onttrokken uit</i>			
2.1 CONTINUÏTEITSRESERVE			
2.1.1 CONTINUÏTEITSRESERVE	0		
			0
2.2 BESTEMMINGSRESERVES			
2.2.1 RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN	-773		
2.2.2 RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	756		
2.2.3 RESERVE GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	-2.000		
2.2.4 RESERVE BELEGGINGEN	25		
			-1.992
2.3 BESTEMMINGSFONDSEN			
2.3.1 NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN			
2.3.2 PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS			
2.3.3 BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER			
			0
TOTAAL VERDELING RESULTAAT			-1.992

Bijlagen

Verantwoordingsverklaring CBF

Het Algemeen Bestuur van Stichting Het Noordbrabants Landschap (hierna te noemen Brabants Landschap) onderschrijft de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen en de daaraan verbonden algemeen geldende principes. In deze verantwoordingsverklaring wordt aangegeven hoe de drie algemeen geldende principes binnen Brabants Landschap zijn geïmplementeerd. Tot slot wordt uitgelegd hoe gezorgd wordt voor de juiste samenstelling en (het evalueren van) het functioneren van het Algemeen Bestuur, Hoofdbestuur en directie.

- 1 De wijze waarop de functie 'toezicht houden' wordt gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
- 2 De wijze waarop aan een optimale besteding van middelen wordt gewerkt zodat effectief en doelmatig wordt gewerkt aan het realiseren van de doelstelling.
- 3 De wijze waarop Brabants Landschap streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, informatie verschaft en wensen, vragen en klachten verwerkt.
- 4 De wijze van samenstellen en (evalueren van het) functioneren van het Algemeen en Hoofdbestuur en directie.

Ad 1 Onderscheid toezicht, besturen en uitvoeren

Brabants Landschap is een stichting met een bestuur en directie. Het bestuur bestaat uit een Hoofdbestuur en een Algemeen bestuur. Belangrijke taken van het Hoofdbestuur zijn het interne toezicht op het door de directie gevoerde beleid en het nemen van besluiten voor aankopen, het vaststellen van de Meerjarenraming, het financiële beheer en beleidsnotities. De bestuurlijke en uitvoerende taken met betrekking tot de dagelijkse zaken zijn via mandatering opgedragen aan de directie. In het door het bestuur vastgestelde directiestatuut zijn de verantwoordelijkheden en afstemming tussen bestuur en directie nader omschreven en vastgelegd. De directie hanteert bij de uitvoering van haar taken de kaders zoals die zijn vastgelegd in de door het Hoofdbestuur vastgestelde beleidsvisies (onder andere visies voorlichting, recreatie, gebouwen en graslandbeheer). Tevens wordt door de directie gebruik gemaakt van een drietal commissies; de Personeelsvertegenwoordiging (overleg tussen de directie en een personeelsvertegenwoordiging), de Beheercommissie (een door het bestuur ingestelde onafhankelijke commissie onder voorzitterschap van een lid van het Hoofdbestuur die het bestuur en de directie adviseert

bij natuurwetenschappelijke vragen en beheervisies/beheerplannen beoordeelt en vaststelt) en de Redactiecommissie (stuurt en begeleidt de inhoud van het magazine).

Leden van het Algemeen Bestuur worden benoemd op voordracht van het Hoofdbestuur. Het Algemeen bestuur heeft een klankbord- en signaleringsfunctie richting Hoofdbestuur en directie en stelt de hoofdlijnen van het beleid vast. Het Algemeen bestuur benoemt uit haar midden de leden voor het Hoofdbestuur voor een zittingsperiode van vier jaar (maximaal twee keer herbenoembaar). Het Algemeen bestuur komt twee keer per jaar bijeen. In het voorjaar worden het jaarverslag en de jaarrekening vastgesteld. In het najaar vindt een thematische vergadering plaats, waarin beleidsthema's worden besproken en richtinggevende kaders worden vastgesteld.

Ad 2 Effectiviteit en efficiency van bestedingen

De door het bestuur vastgestelde beleidsnotities op het gebied van beleid en beheer (zoals directiestatuut, de door de Beheercommissie opgestelde visies van o.a. graslandbeheer, heidebeheer, soortenbeheer en communicatie) vormen de richtinggevende kaders voor het doelmatig, effectief werken en een verantwoorde, optimale besteding van de beschikbare middelen. Binnen deze kaders wordt gewerkt aan de realisering van de statutair vastgelegde doelstellingen. Op basis van de jaarlijks door het bestuur vastgestelde meerjarenraming (incl. toelichting) worden de jaarlijkse werkplannen en projectplannen opgesteld. Ook de beleidsvisies en beheervisies en beheerplannen voor de terreinen vormen hiervoor een belangrijke basis. De bestedingen van de middelen worden getoetst aan deze vastgelegde visies en plannen. Hierbij spelen kostenefficiëntie, standaardkostprijzen, goede projectvoorbereiding en aanbestedingsbeleid een belangrijke rol. Een uitgebreide projectenadministratie (voorbereiding, offertes, aanbesteding, uitvoering en rapportages) vormt daarbij een essentiële rol, ook in lerend opzicht.

Evaluatie van de uitvoering van activiteiten vindt plaats via de actualisering van beheerplannen, beheervisies, de input van de Beheercommissie (vier keer per jaar) en Redactiecommissie (eenmaal per jaar), de evaluatie van de uitvoering van projecten (projectadministratie) en interne overlegkaders als stafoverleg (maandelijks), beheerdersoverleg (tweemaal per jaar met alle

beheerders), districtsbeheerdersoverleg (maandelijks) en overleg landschapsbeheer (maandelijks). Evaluatie omvat ook de ecologische monitoring. Hierbij spelen een nulmeting (opgenomen in de beheerplannen), omissies (vermeld in de beheerplannen) en projectmonitoring (effectmonitoring) een belangrijke rol. In het kader van de omvorming van het Programma Beheer wordt voor de verschillende beheertypen een monitoringsprotocol ontwikkeld. Brabants Landschap tracht bij deze monitoring zoveel mogelijk natuurverenigingen in te schakelen. Deze ecologische monitoring vormt een belangrijke input bij de herziening van beheerplannen en aanpassingen van beleidsnotities.

Ad 3 Omgang met belanghebbenden

Door de brede maatschappelijke verankering en de aanwezigheid van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer binnen Brabants Landschap is er een grote diversiteit aan belanghebbenden. De stichting streeft naar een open dialoog. Het brede veld belanghebbenden is te verdelen in contribuanten, schenkers, vrijwilligers (weidevogelgroepen, uilengroepen, landschapsbeheergroepen, IVN-afdelingen, vrijwilligers bij het beheer), overheden, maatschappelijke organisaties, onderzoeksinstituten, bedrijven, opleidingsinstituten, agrariërs en particulieren. Iedere doelgroep vraagt een specifieke benadering. Per doelgroep worden inhoud, kwaliteit en communicatiewijze bepaald en regelmatig tegen het licht gehouden. De door het bestuur vastgestelde beleidsnotitie voorlichting en communicatie vormt hierbij een belangrijke basis. Input van ideeën, opmerkingen, vragen en klachten vindt onder meer plaats via de website (reacties en vragen), het magazine, de Nieuwsbrief van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer, de cursussen voor de vrijwilligers landschapsbeheer en soortenbeheer en de Overleggroep Landschapsbeheer (twee keer per jaar, platform maatschappelijke partijen voor het werk van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer). Met betrekking tot de behandeling van externe klachten heeft het bestuur een klachtenprotocol vastgesteld. Binnenkomende klachten worden conform dit protocol geregistreerd en behandeld. Omdat Brabants Landschap in de volle breedte van het natuur- en landschapsbeheer wil werken, dus zowel binnen de natuurgebieden als in de agrarische gebieden, kiest de stichting voor een open dialoog met alle maatschappelijke partijen die in het buitengebied actief zijn. De brede samenstelling van het Algemeen Bestuur is in dit licht een logische keuze. Om als stichting deze rol als initiator en bruggenbouwer te kunnen blijven spelen is een open dialoog van essentieel belang.

Ad 4 Samenstelling en evaluatie functioneren Algemeen Bestuur, Hoofdbestuur en directie

Samenstelling:

Het Algemeen bestuur bestaat uit een brede vertegenwoordiging van de Brabantse maatschappelijke geledingen (bestuur, cultuur, wetenschap, bedrijfsleven, natuur- en milieuverenigingen). Leden van het Algemeen Bestuur worden benoemd op voordracht van het Hoofdbestuur. Voor de samenstelling van het Algemeen Bestuur heeft het Hoofdbestuur criteria opgesteld o.a. bestuurlijke ervaring, beschikken over een goed netwerk, het vertegenwoordigen van een maatschappelijke geleding en affiniteit met natuurbescherming. Verder wordt gelet op geografische spreiding over de provincie Noord-Brabant, politieke richting en verdeling man/vrouw. Kandidaten voor het lidmaatschap van het Algemeen Bestuur worden gescreend op basis van de genoemde criteria. Deze criteria gelden ook voor de leden van het Hoofdbestuur met extra criteria voor de in functie te benoemen Hoofdbestuurleden, te weten voorzitter, vicevoorzitter, secretaris en penningmeester. De leden van de directie worden benoemd door het Hoofdbestuur. De criteria voor benoeming worden opgesteld door Hoofdbestuur en directeur en worden tevens besproken in de Personeelscommissie waarin voorzitter en secretaris zitting hebben.

Functioneren en evaluatie:

Het functioneren van het Algemeen Bestuur wordt jaarlijks door het Hoofdbestuur geëvalueerd. De te behandelen onderwerpen in de vergaderingen van het Algemeen Bestuur worden, door de brede maatschappelijke vertegenwoordiging, van vele kanten belicht. Indien nodig wordt de agenda van de vergaderingen aangepast t.b.v. door leden van het Algemeen Bestuur ingediende onderwerpen. De feedback van de leden van het Algemeen Bestuur wordt geëvalueerd in de vergadering van het Hoofdbestuur. Het Hoofdbestuur evalueert eenmaal per jaar het eigen functioneren. Het functioneren van de directie wordt jaarlijks geëvalueerd door de Personeelscommissie.

Vastgesteld door het Algemeen Bestuur d.d. 13 juni 2014

Leden Algemeen Bestuur 2022

Erevoorzitter: F.J.M. Houben

M. Abrahams te Best
 F.L.H. Alkemade te St. Oedenrode
 Th.A.M. Beckers te Tilburg
 A.C.J. Besselink te Oudenbosch
 C.A.M. Collart te Leende
 C.J.F.M. Corsten-Hulsmans te Breda
 J.K.B. van Daalen* te Rosmalen (vicevoorzitter)
 J.H.C. Dielissen te Breda
 M.C.J.J. Dragstra te Schijndel
 W.N. van den Dries te Helvoirt
 E. van Dijk te Ulvenhout (erelid)
 F.J.M. Ellenbroek te Hilvarenbeek
 E.H.J.M. de Groot te Uden
 A. van Halem te Eindhoven
 A.B.M. Heetvelt te Sint-Michielsgestel
 J.G. Kloosterboer te Eindhoven
 A.J. Kromhout te Schijndel
 J.J.B. van Lanschot te Helvoirt
 B.H.P.J.M. de Louweren te Breda
 L.W.J. Mertens te Ulvenhout
 S. Middelkamp* te Berlicum
 C.M.M. Molle te Valkenswaard
 M.A.H. Moorman* te Heesch
 R.J. van de Mortel te Vught
 J.J. Mulleman* te Bergen op Zoom
 A.L.M. Nelissen te 's-Hertogenbosch
 G.J. van Nuland* te Dongen (penningmeester)
 C.F.E. van Olden te 's-Hertogenbosch
 F.A. Petter te Bergen op Zoom
 J. Post te Eindhoven
 A.J.M. Rombouts te Rijsbergen
 J. Schipper te Breda
 J. van der Straaten te Berkel-Enschot
 B.A.P. Swinkels te Best
 P.J.J.M. Swinkels te Ulvenhout
 E.A. Thorissen te Eindhoven
 J.A.P.G. Verhulst te Etten-Leur
 J.M. Verschuuren te Oisterwijk
 J.A.M. Vos* te Ulvenhout (voorzitter)
 I.A.M. Woestenberg* te 's-Hertogenbosch (secretaris)
 P.V.I.M. Wolff te Eindhoven
 A.R. Wolters te Tilburg
 F.B.R. Zachariasse te Berlicum

*lid Hoofdbestuur

Relevante nevenfuncties leden Algemeen Bestuur 2022

- ▶ M. Abrahams
lid Project Adviescommissie Het Groene Woud
- ▶ F. Alkemade
lid Provinciale Raad van de Leefomgeving, lid Commissie Droogte Noord-Brabant, lid Raad van Toezicht Constant Foundation, lid Raad van Toezicht Manifesta, voorzitter Raad Van Verbeelding Meierijstad
- ▶ A.C.J. Besselink
voorzitter bestuur World Class Maintenance, voorzitter Netherlands Aerospace Group
- ▶ C.A.M. Collart
voorzitter Raad van Advies Luminaid BV, lid advisory Committee Global Cleantech Capital Fund II, lid Raad van Commissarissen 4Blue BV, voorzitter board en committee Sustainability Committee R&A
- ▶ C.J.F.M. Corsten-Hulsmans
lid Raad van Toezicht Stichting Natuurpodium Brabantse Wal
- ▶ J.K.B. van Daalen
vicevoorzitter Brabants Landschap, raadsheer-plaatsvervanger Gerechtshof's-Hertogenbosch, lid Raad van Advies Stichting Kasteel Heeswijk
- ▶ J.H.C. Dielissen
programmaleider ARK Rewilding Nederland, lid Raad van Toezicht Vlinderstichting, projectleider Realisatie natuurkern De Maashorst
- ▶ M.C.J.J. Dragstra
CCO Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, lid Raad van Toezicht en lid Strategic Board VisitBrabant, voorzitter Raad van Toezicht Stichting Laverhof
- ▶ F.J.M. Ellenbroek
museaal en educatief adviseur, vicevoorzitter Raad van Toezicht Stedelijk Museum Breda
- ▶ A.B.M. Heetvelt
voorzitter Natuurgroep Gestel
- ▶ E.H.J.M. de Groot
lid Raad van Advies IVN Noord-Brabant, lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur en locodijkgraaf Waterschap Aa en Maas, campagneleider en lid regiobestuur Water Natuurlijk Brabant, pr-functionaris/secretaris Vrijwillig Landschapsbeheer Uden, natuurgids-watrigids-landschapsrgids IVN Uden, lid Klimaatpanel Uden, voorzitter (landelijke) CoP Beken en Rivieren (Beek- en Rivierherstel), lid Overleg Aanvalsplan Landschapselementen
- ▶ A.J. Kromhout
senior raadsheer Gerechtshof's-Hertogenbosch, voorzitter Veterinair tuchtcollege
- ▶ J.J.B. van Lanschot
deeltijd-hoogleraar Heelkunde Erasmus MC te Rotterdam, vice-voorzitter Centrale Commissie Mensgebonden Onderzoek, arts ten behoeve van het corona-vaccinatie programma
- ▶ S. Middelkamp
lid Hoofdbestuur Brabants Landschap, voorzitter landelijke adviescommissie Groen-Blauwe diensten, voorzitter Beheercommissie Brabants Landschap, bestuurslid Stichting Wandelnet
- ▶ C.M.M. Molle
secretaris Stichting Nieuwland te Geijsteren
- ▶ M.A.H. Moorman
lid Hoofdbestuur Brabants Landschap, burgemeester gemeente Land van Cuyk, voorzitter Vereniging Brabantse Gemeenten, voorzitter Raad van Commissarissen Monumentenwacht Noord-Brabant, lid bestuur Stichting Rioned, co-voorzitter stuurgroep Ruimtelijke Adaptatie nationaal Deltaprogramma, voorzitter stuurgroep Regionale Energie Strategie Noordoost Brabant
- ▶ R.J. van de Mortel
burgemeester gemeente Vught, voorzitter Provinciale Commissie Boomfeestdag Brabant, voorzitter Stichting Landgoed Baest, ministerieel toezichthouder stichting Jachtexamens, voorzitter Stichting Natuurbegraaflaats Bos van de Heilige Geest, voorzitter Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)

- ▶ J.J.M. Mulleman
lid Hoofdbestuur Brabants Landschap, lid Raad van Toezicht Stichting Natuurpodium Brabantse Wal
- ▶ A.L.M. Nelissen
voorzitter Buiten Museum Herlaer, vicevoorzitter Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Brabant, voorzitter Vrienden van BOEi
- ▶ G.J. van Nuland
penningmeester Brabants Landschap, voorzitter Raad van Commissarissen Rabobank 's-Hertogenbosch e.o., voorzitter Raad van Commissarissen VB Groep, lid Raad van Advies Gubbels BV, adviseur Nationaal Register
- ▶ C.F.E. van Olden
Raadsheer Centrale Raad van Beroep
- ▶ F.A. Petter
burgemeester gemeente Bergen op Zoom, voorzitter Stichting Flora- en Faunawet examens, bestuurslid Monumentenhuis, bestuurslid Wetenschappelijk Instituut CDA, Voorzitter Stichting Brabants Gesneuvelden, voorzitter Efforts
- ▶ J. Post
voorzitter Stichting Van Gogh Nationaal Park
- ▶ A.J.M. Rombouts
lid Beheercommissie Brabants Landschap, bioloog (gepensioneerd)
- ▶ J.W. Schipper
lid Klankbordgroep Regionale Energietransitie West-Brabant, lid Raad van Toezicht Vereniging/Stichting Markdal Vitaal
- ▶ J. van der Straaten
voorzitter stichting Saxifraga
- ▶ B.A.P. Swinkels
Business Development Manager Rabobank Midden-Brabant, bestuurslid 013Food
- ▶ P.J.J.M. Swinkels
CEO & Chairman Executive Board Royal Swinkels Family Brewers, lid Raad van Commissarissen van Bolsius en lid Raad van Advies ABN AMRO
- ▶ E.A. Thorissen
conservator Oude en Bijzondere collecties, Brabant-Collectie en Universiteitsbibliotheek Tilburg, kunsthistoricus, eind- en beeldredacteur In Brabant en Devotionalia
- ▶ J.A.P.G. Verhulst
biologisch boer, voorzitter Netwerk Goed Boeren, lid Stuurgroep Agroforestry Noord-Brabant, vice-voorzitter bestuur Stichting Vitale Circulaire Organische Economie, lid/ adviseur Stuurgroep Brabants Bodem, voorzitter coöperatie De Landschapsboeren, voorzitter Rotaryclub Etten-Leur e.o.
- ▶ J.M. Verschuuren
hoogleraar internationaal en Europees milieurecht Tilburg University, Tilburg Law School en Tilburg Sustainability Center, bestuurslid Vereniging voor Milieurecht, lid Commissie voor de Milieu-effect rapportage
- ▶ J.A.M. Vos
voorzitter Brabants Landschap, bestuurslid Molenstichting Noord-Brabant, lid Raad van Toezicht LandschappenNL, lid Comité van Aanbeveling LandStad de Baronie
- ▶ I.A.M. Woestenberg
secretaris Brabants Landschap, adviseur Irma Woestenberg Advies
- ▶ P.V.I.M. Wolff
lid Beheercommissie Brabants Landschap, voorzitter projectgroep Dommeldal uit de verf, bioloog/planoloog (gepensioneerd)
- ▶ A.R. Wolters
directeur Seven Waves, executive stichting Nature For Health, ambassadeur Brickz, lid Raad van Toezicht Brabants Natuurmuseum
- ▶ F.B.R. Zachariasse
voorzitter Stichting Nederlandse Natuurhistorische Collecties, penningmeester Vereniging van Wetenschapsmusea en Science Centers, lid Adviescommissie Natuur Prins Bernhard Cultuurfonds, lid Adviescommissie Hidden Biodiversity Project, voorzitter Raad van Toezicht CiST Talentontwikkeling en Cultuureducatie Tilburg, vice-voorzitter Raad van Toezicht Plein013, adviseur Cultuur Eindhoven, lid Strategisch Partneroverleg Van Gogh Nationaal Park i.o.

Specificatie natuurterreinen

Stand per 31-12-2022

Beheerregio	
BRAND Brand, Brokkenbroek, Leemputten	708
BRESTBOSCH Berstbosch, Vilt, Zevenhutten	421
DOMMELDAL Dommelbeemden, Dommeldal, Gasthuiskamp, Geregt, Mortelven, Nuenens Broek, Ruweeuwsels, Croy	720
GROOTE BEERZE Baest, Groote Beerze, Kleine Beerze, Landschotse Heide, Neterselse Heide	1.304
GROOTE SLINK Aerlese Peel, Groote Slink, Krim, Sijp	773
HEESWIJK Heeswijk, Aadal	132
HERBERTUSBOSSEN Astense Aa, Braakhuizensche Heide, Herbertusbossen, Hugterheide, Kreylse Bos	1.249
KARREGAT Berkt, Heinis, Karregat, Nulandse Heide, Zandbergen	90
KEENT Keent, Mariëndal, Reekse Bergen	382
MATTEMBURGH Hoogerwaard, Lindonk, Mattemburgh, Markiezaat	2.482
MORTELEN Hemelrijken, Mortelen, Oirschotsedijk, Scheeken	1.814
NEMERLAER Kerkeindse Heide, Nemerlaer, Oude Hondenberg, Uilenbroek	788
PANNENHOEF Blauwe Kamer, Ettense Gemeentebossen, Krabbebossen, Pannenhoeft, Vloeiweide	1.092
POMPVELD Fort Altena, Fort Bakkerskil, Fort Giessen, Groesplaat, Pax, Pompveld, Struikwaard, Uppelse Molen, Witdammen	692
REGTE HEIDE Nieuwkerk, Ooijevaarsnest, Riels Hoefke, Riels Laag, Gemeentebossen Goirle	926
ROODE WEEL Oudland, Pottersbos, Roode Weel	200
ROVERTSE HEIDE Abcoven, Annanina's Rust, Beleven, Dal van de Reusel, Gorp de Leij, Roversse Heide, Zwartven	1.288
TONGELAAR Kraaijenbergse Plas, Tongelaar, Esters Broek, Vogelshoek	685
VALKENHORST Groote Heide, Gijzenrooi, Heerzerven, Moerputten, Valkenhorst	1.470
WARGASHUYSE Eikenhorst, Haanwijk, Helvoirts Broek, Jagershagen, Sparrendaal, Pettelaer, Venrode, Wargashuyse, Zegenwerp	869
ZOOMLAND Boslust, Buitenlust, Groot Molenbeek, Zoomland, Zurenhoek	799
Totaal	18.884

Waarvan:

In erfpacht	2.092
In beheer	250

Brabants Landschap-penning

De Brabants Landschap-penning is een onderscheiding, die Brabants Landschap toekent aan personen, die zich op uitzonderlijke wijze verdienstelijk maken voor de natuurbescherming in de provincie Noord-Brabant. De penning werd voor het eerst uitgereikt in 1994.

De Brabants Landschap-penning - 9 cm in doorsnee, ruim 400 gram zwaar en in fraai brons gegoten - is een werkstuk van de Helmondse kunstenaar Jos Reniers.

De penning is uitgereikt aan:

- 1994:** **ing. A.B. Gijtenbeek**, directeur van Brabants Landschap van 1975 t/m 1994, lid Algemeen Bestuur van 1994 t/m 2011.
- 1996:** **jonkheer mr. E.W.J. van Weede van Dijkveld**, bestuurslid van Brabants Landschap van 1943 t/m 1983, secretaris van 1948 t/m 1969, erelid van het bestuur van 1983 tot en met 2000.
- 1997:** **drs. M.C.A. Klinkenbergh**, bestuurslid van Brabants Landschap van 1967 t/m 1997, voorzitter van 1974 t/m 1997, erelid van 1997 t/m 2005.
- 2001:** **mevr. A. Raadsen**, van 1983 tot en met 2000 verantwoordelijk voor de jeugdbijlage van het tijdschrift van Brabants Landschap.
- 2002:** **B. van Polen**, journalist/schrijver op het gebied van natuur, landschap en milieu.
- 2003:** **mr. F.J.M. Houben** van 1969 tot 1987 secretaris van het bestuur van Brabants Landschap, ere-voorzitter vanaf 1987, Commissaris van de Koningin in de provincie Noord-Brabant van 1987 t/m 2003.
- 2003:** **dr. H.K.M. Moller Pillot**, bioloog/onderzoeker, vanaf 1968 t/m 2019 bestuurslid van Brabants Landschap, van 1973 tot 1997 lid van het Hoofdbestuur, vanaf 1975 lid van de Beheercommissie van Brabants Landschap.
- 2005:** **H.J. van Hoof**, oprichter van Stichting Behoud Handelse Bossen en de grote animator achter Stichting 'Landschap Bakel – Gemert', gedreven vrijwilliger.
- 2010:** **G.C.M. van der Kaa**, gedreven vrijwilliger, lid van de Kerkuilen- en Vogelwerkgroep Midden-Brabant.
- 2017:** **dr. J. van der Straaten**, lid Ecologische Kring Midden Brabant, bestuurslid Brabants Landschap.
- 2021:** **drs. W.N. van den Dries**, bestuurslid Brabants Landschap sinds 1987, penningmeester van 1987 t/m 1998, vice-voorzitter van 1997 t/m 2005, lid redactiecommissie van 1988 tot 2020, waarvan als voorzitter van 2017 tot 2020.
- 2021:** **ing. J. Baan**, directeur van Brabants Landschap van oktober 1994 t/m april 2021.

Mei 2023

Stichting Het Noordbrabants Landschap

Jaarverslag 2022

Stichting Het Noordbrabants Landschap
Statutair gevestigd te 's-Hertogenbosch

Correspondentieadres:
Kasteellaan 4, 5076 RE Haaren
Telefoon: 0411-622775
E-mail: info@brabantslandschap.nl
Website: www.brabantslandschap.nl

Wij worden gesteund door

Brabants Landschap ontvangt financiële steun van de Nationale Postcode Loterij.

Brabants Landschap heeft het keurmerk van het Centraal Bureau Fondsenwerving voor verantwoorde fondsenwerving en -besteding.

Brabants Landschap heeft de status van Algemeen Nut Beogende Instelling.